

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 15 grudnia 2023 r.

Poz. 12070

UCHWAŁA NR LIII/483/23 RADY GMINY I MIASTA ODOLANÓW

z dnia 30 listopada 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023 - 2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, Rada Gminy i Miasta Odolanów, uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023- 2026” w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Odolanów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Janusz Szustkiewicz

Załącznik
do uchwały Nr LIII/483/23
Rady Gminy i Miasta Odolanów
z dnia 30 listopada 2023 r.

**Program opieki nad zabytkami
Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026**

Opracowanie: Jacek Dąbrowski

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	9
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022	9
4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	10
4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku	12
4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego	13
4.2.3. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021–2024	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy	19
5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Odolanów na lata 2012–2025	19
5.1.3. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Odolanów na lata 2017–2022	21
5.1.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Odolanów	23
5.1.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	25
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	26
5.2.1. Rys historyczny miejscowości na terenie Gminy i Miasta Odolanów	26
5.2.2. Krajobraz kulturowy	29
5.2.3. Zabytki nieruchome	31
5.2.4. Zabytki ruchome	35
5.2.5. Zabytki archeologiczne	36
5.2.6. Dziedzictwo niematerialne	45

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	46
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	47
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	55
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	58
7. Założenia programowe	59
7.1. Priorytety, kierunki i działania Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026	59
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	65
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	66
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	68
11. Realizacja i finansowanie przez Gminę i Miasto Odolanów zadań z zakresu ochrony zabytków	70

1. Wstęp

Program opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026 (dalej: Program opieki) jest dokumentem stanowiącym swego rodzaju podsumowanie i istotne rozwinięcie treści odnoszących się do opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego znajdującymi się w aktach prawa miejscowego oraz dokumentach strategicznych Gminy i Miasta Odolanów. Program ten stanowiący realizację wymogu ustawowego, opracowany został na okres czterech lat i po zaopiniowaniu przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, został przyjęty Uchwałą Rady Gminy i Miasta Odolanów jako ważny dokument w sferze polityki publicznej jaką jest ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Celem sporządzenia *Programu opieki* jest zapewnienie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, w tym w szczególności jej unikalnego krajobrazu kulturowego oraz aktywne i zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystycznego Gminy i Miasta Odolanów. Dokument opracowany przez władze samorządowe kierowany jest do całej społeczności gminy, w szczególności do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, do organizacji społecznych i instytucji kościelnych. Wspólna troska o dziedzictwo kulturowe we własnym otoczeniu jest podstawą do budowania świadomości i tożsamości mieszkańców. Dziedzictwo bowiem **należy do nas wszystkich, a dostęp do dziedzictwa to jedno z podstawowych praw człowieka**¹. *Program opieki* ma stanowić źródło wsparcia, koordynacji, a nade wszystko inspiracji do działań w sferze ochrony, edukacji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Wszelkie działania podejmowane w oparciu o zapisy niniejszego dokumentu mają służyć rozwojowi Gminy i Miasta Odolanów, a zatem pożytkom, które będą odczuwalne przez wszystkich mieszkańców.

Program opieki powstał po zakończeniu okresu obowiązywania uchwalonego przez Radę Ministrów *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022*, w którym bardzo mocno podkreślona została ranga i znaczenie gminnych programów opieki nad zabytkami w realizacji przez samorządy polityki publicznej jaką jest opieka nad zabytkami. Potwierdzeniem tego była organizacja konkursu na modelowe wdrażanie gminnych programów opieki nad zabytkami.

Istotnym momentem dla opracowania niniejszego dokumentu jest także nowa perspektywa finansowania różnorodnych projektów ze środków pomocowych Unii Europejskiej. Należy mieć nadzieję, że w nowej perspektywie finansowej na lata 2021–2027 znajdzie się wiele programów i priorytetów wspierających projekty z zakresu ochrony zabytków oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*².

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z treści art. 87 u.o.z., w myśl której Burmistrz sporządza dokument na okres 4 lat. Program ten przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie jest on publikowany w dzienniku urzędowym województwa. Z realizacji programu burmistrz sporządza – co 2 lata – sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

Program opieki, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 u.o.z. ma na celu:

¹ Por. J. Purchla, *Historyczny krajobraz miejski. Rekomendacja UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego (2011)* [w:] *Polski Komitet do spraw UNESCO*, Warszawa 2013.

² Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r., poz. 840 ze zm. – dalej cytowana jako u.o.z.

- [...] 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawą systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*³. W myśl jej zapisów: *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju* (art. 5), *(...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju* (art. 6, ust. 1), a także *zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury* (art. 73).

Szczegółowo problematyka ochrony zabytków w Polsce została uregulowana w przywołanej wcześniej u.o.z. Wyodrębniono w niej i zdefiniowano pojęcia „ochrony zabytków” i „opieki nad zabytkami”. Do ochrony odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej, natomiast zadania należące do właścicieli i użytkowników zabytków, polegające na ich utrzymaniu we właściwym stanie technicznym to – opieka nad zabytkami. W ustawie zdefiniowano pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołu, będącego dziełem człowieka lub związanego z jego działalnością i stanowiącego świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1).

Zadania przynależne administracji publicznej w zakresie realizacji polityki publicznej jaką jest ochrona zabytków zostały sprecyzowane przede wszystkim w art. 4 u.o.z. Należą do nich, w szczególności:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Gmina i Miasto Odolanów jest także właścicielem szeregu obiektów zabytkowych na swoim terenie, w związku z czym w szczególny sposób – jako opiekuna zabytków – gminę obowiązują również przepisy art. 5 u.o.z.:

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

³ Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zadania i kompetencje administracji samorządowej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały umieszczone w przepisach określających m.in. formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach, funkcjonowanie nadzoru konserwatorskiego, zasad finansowania opieki nad zabytkami, opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, organizację organów ochrony zabytków oraz zasady powoływania i funkcjonowania społecznych opiekunów zabytków.

Istotną zmianą wprowadzoną do u.o.z. w 2017 r. jest umożliwienie finansowania prac konserwatorskich i robót budowlanych przez jednostki samorządu terytorialnego nie tylko przy zabytkach wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, ale także ujętych w gminnej ewidencji zabytków⁴.

U.o.z. uzupełniają akty wykonawcze – rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Do najważniejszych – istotnych także dla działań realizowanych przez administrację jednostek samorządu terytorialnego – należy zaliczyć:

- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*⁵;
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków*⁶;
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków*⁷;
- *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*⁸.

Jednostkom samorządu terytorialnego przypisany jest szereg zadań z zakresu polityki publicznej, jaką jest ochrona dziedzictwa kulturowego, sformułowanych w innych aktach prawnych rangi ustawowej:

- *w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*⁹, w art. 7, ust. 1, pkt 9 jako jedno z zadań własnych gminy uznano: *zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*

⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw – Dz.U. z 2017 r. poz. 1595.

⁵ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r. poz. 56.

⁶ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r. poz. 81.

⁷ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 1388 z późn. zm.

⁸ Dz.U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153.

⁹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.

- ważne kompetencje samorządu gminnego sformułowano w *ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*¹⁰. Określono tu zasady kształtowania polityki przestrzennej, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Zgodnie z zapisami ustawy, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym muszą być uwzględniane wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- dzięki wprowadzonym przez *ustawę z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw z związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu*¹¹, zmian w treści przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym rada gminy uzyskała kompetencje ustalenia w formie uchwały zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane;
- w *ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane*¹², znalazł się przepis art. 39 stanowiący, że w przypadku prowadzenia robót budowlanych przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, wymagane jest uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- w *ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*¹³, rewitalizację zdefiniowano jako (art. 2, ust. 1): [...] *proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji*. W art. 3 ust. 1 uznano, że *przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne*. Realizując to zadanie (art. 8, ust. 1): *rada gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji*.
- w myśl przepisów *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska*¹⁴ ochrona powierzchni ziemi polega na zapewnieniu jak najlepszej jej jakości, m.in. przez zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych. Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje również działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- zgodnie z przepisami *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*¹⁵ – art. 83a: *Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków*;
- w *ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych*¹⁶, wprowadzono ograniczenia w stosunku do gospodarowania terenami chronionymi z powodów konserwatorskich. M.in. na podstawie art. 34: *W stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków może określić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji takich gruntów*.

¹⁰ Tekst jednolity – Dz.U. z 2023 r. poz. 997 z późn. zm.

¹¹ Dz.U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.

¹² Tekst jednolity – Dz.U. z 2023 r. poz. 688 z późn. zm.

¹³ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.

¹⁴ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.

¹⁵ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 916 z późn. zm.

¹⁶ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 2409.

- w przepisach *ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami*¹⁷ jako cel publiczny wymieniono opiekę nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki, co znajduje odzwierciedlenie w szeregu postanowień tej ustawy. Np. sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4). W odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję dotyczącą podziału nieruchomości wójt gminy wydaje po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości (art. 13 ust. 5).
- na podstawie przepisów *ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*¹⁸ jednostki samorządu terytorialnego mogą sprawować *mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami* (art. 1 ust. 1 i 4). M.in. na podstawie art. 9:
 1. *Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym.*
 2. *Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.*
 3. *Instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, mogą otrzymywać dotacje celowe na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;*
- zgodnie z przepisami *ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie*¹⁹, kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego należy do sfery zadań publicznych, których realizację jednostka samorządu terytorialnego może powierzyć organizacjom pozarządowym i innym podmiotom wymienionym w tej ustawie.

Zasady ochrony zabytków zgromadzonych w muzeach, bibliotekach i archiwach, które także wchodzą w zakres działalności samorządu terytorialnego – zostały określone w następujących przepisach ustawowych:

- *ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach*²⁰ określa muzeum jako jednostkę, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów;
- w *ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*²¹ uznano, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Organizują one i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej;
- ochronę materiałów archiwalnych regulują z kolei przepisy *ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach*²².

¹⁷ Tekst jednolity – Dz.U. z 2023 r. poz. 344.

¹⁸ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r. poz. 194.

¹⁹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.

²⁰ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 385.

²¹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 2393.

²² Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r. poz. 164.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych stanowi jeden z celów gminnego programu opieki nad zabytkami. System zadań strategicznych dla obszaru gminy wynika zarówno z przyjętych przez organ stanowiący dokumentów strategicznych, jak i dokumentów opracowywanych przez jednostki administracyjne wyższego rzędu, zarówno poziomu regionalnego, jak i krajowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022

Ochrona dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 5 i 6 Konstytucji RP, jest jednym z podstawowych obowiązków państwa. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Mimo, iż najczęściej utożsamiane jest z architekturą i sztuką, to jego elementy stanowią także formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli) i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności. Zabytki są integralną częścią dziedzictwa kulturowego i są dobrem wspólnym, o które troskę każdemu obywatelowi nakazuje art. 82 Konstytucji RP.

Zgodnie z u.o.z.: *W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* (art. 84). Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest uchwalany przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 86), na okres 4 lat (art. 85 ust 2). W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji (art. 85 ust. 1).

W chwili opracowywania *Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* upływał okres obowiązywania, przyjętego przez Radę Ministrów *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022*²³.

Za główny cel *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022* uznano: *Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami*, który będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe wraz z przypisanymi im kierunkami działań:

1. *Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego*
 - *Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;*
 - *Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.*
2. *Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami*
 - *Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;*
 - *Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.*
3. *Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.*
 - *Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości;*
 - *Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.*

²³ Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” – MP z 2019 r. poz. 808.

W sposób bezpośredni jednostkom samorządu terytorialnego dedykowany jest kierunek działania – **Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym** w Celu szczegółowym 1. W jego ramach zaplanowano cztery szczegółowe zadania:

- 1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.**
- 2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.**
- 3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.**

Zadanie będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji. W ramach pierwszego planuje się stworzenie w wybranych Oddziałach Terenowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych. Drugim będzie pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych jednostek samorządu terytorialnego wspierających, prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego. Trzecim będzie wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji lub zmieniających podstawę prawną prowadzonej rewitalizacji z lokalnych programów rozwoju na gminne programy rewitalizacji przez wspólne przeprowadzenie procesu identyfikacji dziedzictwa, szacowanie jego wartości i wskazanie właściwych sposobów jego ochrony i zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych. Czwartym będzie konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”, z myślą o wsparciu procesów harmonijnego rozwoju i poprawy krajobrazu kulturowego. Celem konkursu będzie znalezienie i popularyzacja nowych wzorców zabudowy jednorodzinnej będących kontynuacją i nawiązaniem do form tradycyjnego budownictwa. Projekt konkursowy ma być przygotowany dla co najmniej trzech województw²⁴.

- 4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.**

Planowane jest przygotowanie założeń, a następnie organizacja cyklicznego konkursu skierowanego do samorządów gminnych – ma on na celu promowanie i upowszechnianie najlepszych wzorców, szczególnie w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, będących dokumentami strategicznymi JST w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego.

4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z 14 lutego 2017 r.²⁵

Jest ona *strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR. Wdrażanie tych projektów oraz stopień realizacji celów rozwojowych, określony wskaźnikami, będzie przedmiotem rozbudowanego systemu monitoringu i ewaluacji. Pozwoli to na zarządzanie realnymi procesami w gospodarce – i, w miarę potrzeb, aktualizowanie zarówno listy, jak i zakresu projektów²⁶. W części IV dokumentu – Kierunki interwencji w pkt. 4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej uznano, że: Inwestycje w kulturę wpływają nie tylko na ekonomiczny rozwój i wzrost konkurencyjności, ale także na*

²⁴ Uchwała nr 92 Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022” – M.P. z 2021 r. poz. 745.

²⁵ MP z 2017 r. poz. 260.

²⁶ Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju..., s. 6.

wzmocnienie kapitału społecznego. Inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności. Dzięki tym kompetencjom i uczestnictwu w kulturze społeczeństwo buduje z jednej strony tożsamość, szacunek do tradycji, poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii, z drugiej zaś kreatywność, innowacyjność, otwartość i tolerancję²⁷. W ramach działań do roku 2020 zaplanowano m.in.: Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie²⁸.

Wśród działań zaplanowanych do realizacji do 2030 r. znalazły się m.in.: **Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe** (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO) oraz Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury²⁹.

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Nowa Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r.³⁰ Ważną rolę przypisano w niej problematyce ochrony dziedzictwa kulturowego – za drugi cel szczegółowy uznano bowiem: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich, zaś jednym z kierunków działań w tym celu ma być: Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury³¹.

Jednym z kluczowych zadań państwa wg SRKS 2030 jest inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu ma być realizowany projekt pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022. Innymi istotnymi programami, które mają wspierać realizację celów SRKS, a jednocześnie są ważne z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego będą m.in.:

- Projekt strategiczny *Rozwój turystyki kulturowej*, dotyczący działań przy obiektach znajdujących się na trasie Europejskich Szlaków Kulturowych ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i obszarów będących jednocześnie pomnikami historii, obejmujący:
 - ✓ Dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania.
- W przypadku szlaków kulturowych inwestycje obejmujące kilka lub kilkanaście zabytków znacząco wpłyną na waloryzację krajobrazu kulturowego, eksponując jego unikalne cechy. Elementem przedsięwzięć z tego obszaru będą również prace remontowe i porządkujące najbliższe otoczenie zabytków, co stanowi istotę planowanego programu wsparcia dla szlaków kulturowych.
- ✓ Dofinansowanie projektów wspierających upowszechnianie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.

²⁷ Ibidem, s. 216.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”, M.P. z 2020 r. poz. 1060.

³¹ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030, s. 74–78.

Celem takich przedsięwzięć będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równoległe – wzmocnienie poczucia tożsamości i więzi lokalnych tworzących kapitał społeczny.

Wsparcie [w projekcie *Rozwój turystyki kulturowej*] obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami. Rezultatem projektu będzie poprawa stanu wybranych zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych, a także obiektów uznanych za Pomniki Historii. Projekt przyczyni się do aktywizacji społeczności lokalnych w obszarze zdolności do efektywnej współpracy. Skutkiem projektu powinno być także zwiększenie ruchu turystycznego w obszarach poddanych interwencji. Można założyć, że dzięki realizacji tej inicjatywy ruch turystyczny zwiększy się w województwach małopolskim, śląskim, podkarpackim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim oraz warmińsko-mazurskim. Projekt zakłada formułę konkursową, w związku z czym nie jest możliwe precyzyjne określenie OSI. Wsparcia wymagają również inne zabytki, także te o lokalnym charakterze, ważne dla społeczności lokalnych.

- Kontynuacja projektu *Krajobraz mojego miasta* – celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm i instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej; w ramach projektu ma zostać zwiększony nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznych³².

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku została przyjęta 27 stycznia 2020 r.³³ Celami strategicznymi, których realizacji mają sprzyjać działania administracji samorządowej są:

1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców.
2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu.
3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski.
4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem.

Jako podstawę terytorializacji *Strategii* przyjęto zdelimitowane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego tzw. OSI – Obszary Strategicznej Interwencji.

Gmina i Miasto Odolanów znalazła się w granicach OSI – Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego – Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. W ramach OSI sformułowane zostały *Kluczowe kierunki działań* zgrupowane w obrębie celów strategicznych.

Dla rozwoju Gminy i Miasta Odolanów i wykorzystania w nim wartości dziedzictwa kulturowego istotna może być realizacja następujących kluczowych kierunków działań sformułowanych dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego – Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej:

Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Regionalnego – Aglomeracja Kalisko-Ostrowska
Charakterystyka

³² *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030*, s. 75–76.

³³ Uchwała Nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku”.

<p>Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (AKO) to zespół gmin i powiatów powiązanych funkcjonalnie z Kaliszem i Ostrowem Wielkopolskim, tworzących dwubiegunowy ośrodek regionalny, położony w południowowschodniej części województwa. AKO oferuje usługi wyższego rzędu, stanowiące istotne uzupełnienie oferty stolicy województwa. Potencjał społeczno-gospodarczy tego obszaru oraz zewnętrzne powiązania wynikające z położenia pomiędzy trzema ośrodkami metropolitalnymi: Poznaniem, Wrocławiem i Łodzią, odgrywają zasadniczą rolę w stymulowaniu rozwoju tej części regionu.</p> <p>Atutami AKO są zasoby gospodarcze i społeczne (m.in. koncentracja podmiotów gospodarczych, miejsce lokalizacji największych pracodawców, usług specjalistycznych), zasoby środowiska kulturowego i przyrodniczego (m.in. liczne obiekty kultury, tereny rekreacyjno-turystyczne i miejsca imprez kulturalnych). Strategiczne znaczenie dla rozwoju obszaru mają istniejące i planowane elementy systemów komunikacji i infrastruktury transportowej (drogowej i kolejowej) z uwagi na zróżnicowaną ich dostępność w AKO. Ponadto problemy rozwojowe stanowią niekorzystne trendy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, zróżnicowany poziom rozwoju w poszczególnych gminach Aglomeracji, niebezpieczeństwo powodzi, niewystarczający dostęp gospodarstw domowych do infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej.</p>
Cel strategiczny 1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców.
Kluczowe kierunki działań
<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie rzemiosła przez rozwój edukacji, produkcji i usług związanych z tym sektorem, wykorzystanie potencjału Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Poznaniu
Cel strategiczny 2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu.
Kluczowe kierunki działań
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój obsługi turystycznej z poszanowaniem dziedzictwa przyrodniczego i stworzenie produktu kulturalno-turystycznego AKO • wykorzystanie potencjału przyrodniczego przez modernizację dróg wodnych dla celów turystycznych, wykorzystanie walorów nadrzecznych na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe
Cel strategiczny 4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem
Kluczowe kierunki działań
<ul style="list-style-type: none"> • rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz obszarów o wysokich wartościach historycznych i kulturowych

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego

Obecnie obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego [PZPWW] został przyjęty 25 marca 2019 r.³⁴.

Gmina i Miasto Odolanów znalazła się w granicach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Regionalnego – Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO).

Charakterystyka

Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (AKO) to dwubiegunowy układ miejski wraz z otaczającymi gminami, położony w południowo-wschodniej części województwa wielkopolskiego. Obszar zajmuje 8,5% powierzchni województwa, którą zamieszkuje ponad 10% mieszkańców Wielkopolski. Dwa główne ośrodki obszaru: Kalisz i Ostrow Wielkopolski, to miasta o charakterze usługowym i przemysłowym, skupiające szereg funkcji wyższego rzędu, m.in. z zakresu nauki i szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury, biznesu czy handlu. Obszar łączący ze stolicą regionu funkcje administracyjne, społeczne i gospodarcze, także o charakterze funkcji metropolitalnych. Zespół miast Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego stanowi najważniejszy ośrodek gospodarczy, kulturalny, turystyczny, administracyjny czy edukacyjny na obszarze południowej Wielkopolski.

³⁴ Uchwała Nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 roku w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego – Dz.U. Woj. Wielkopolskiego z 2019 r. poz. 4021.

Zasięg oddziaływania Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej wykracza poza granice Wielkopolski. Potencjał społeczno-gospodarczy tego obszaru oraz zewnętrzne powiązania wynikające z położenia pomiędzy trzema ośrodkami metropolitalnymi: Poznaniem, Wrocławiem i Łodzią, odgrywają zasadniczą rolę w stymulowaniu rozwoju południowo-wschodniej części województwa.

Obszar Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej nie stanowi izolowanej, samodzielnej jednostki przestrzennej. Jej funkcjonowanie zależy od wielu czynników zewnętrznych, które dotyczą zarówno powiązań systemowych, m.in.: komunikacyjnych i infrastrukturalnych, jak i strukturalnych, w tym przede wszystkim przyrodniczych i związanych z aktywnością społeczeństwa w zakresie przepływu osób, informacji, towarów, usług, decyzji czy finansów.

Miejski obszar funkcjonalny Aglomeracja Kalisko-Ostrowska charakteryzuje się zaawansowanymi procesami urbanizacyjnymi, co potwierdza wzrost liczby ludności, wzrost liczby mieszkań i terenów zurbanizowanych w gminach sąsiadujących z Kaliszem i Ostrowem Wielkopolskim oraz pozytywne trendy rozwoju poziomu aktywizacji gospodarczej. Jednocześnie kryteria dotyczące dostępności komunikacyjnej miast, obsługi komunalnej i społecznej, wskazują na silne powiązania gmin z miastami centralnymi i ich zależności między sobą.

Do najistotniejszych potencjałów rozwojowych Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej zaliczono zasoby wynikające ze sfery gospodarczej i społecznej, w tym w szczególności miejsca koncentracji aktywności gospodarczej, istniejącą strukturę sektorów gospodarczych, miejsca lokalizacji największych pracodawców oraz usług specjalistycznych i usług wyższego rzędu. Ze względu na charakter obszaru za istotny czynnik uznano także specjalistyczną działalność rolniczą oraz zasoby ludzkie. Ważny potencjał dla rozwoju stanowią zasoby środowiska przyrodniczego, w tym przede wszystkim wody powierzchniowe, ekosystemy leśne i łąkowe, jak również obszary o najwyższej wartości dla produkcji rolnej. Istotnym elementem są ponadto złoża gazu ziemnego i kopalin skalnych, które determinują rozwój określonych rodzajów działalności związanych ściśle z gospodarką surowcową, leśną czy rolniczą oraz pośrednio wpływają na możliwości rozwojowe innych dziedzin. Istotne znaczenie dla rozwoju obszaru mają **także zasoby środowiska kulturowego** i elementy zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego. **Wśród nich wskazać należy przede wszystkim obszary i obiekty o najwyższej wartości kulturowej** i miejsca organizacji imprez kulturalnych, obiekty sportowo-rekreacyjne oraz bazę noclegową. Strategiczne znaczenie dla rozwoju obszaru mają również istniejące i planowane elementy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, które w dużej mierze decydują o rozwoju wszelkich dziedzin działalności gospodarczej, wpłyną na poprawę warunków życia, a tym samym podniosą atrakcyjność inwestycyjną Aglomeracji.

Wyróżnione zasoby, które stanowią potencjał rozwojowy AKO, charakteryzują się zróżnicowanym zasięgiem oddziaływania i wieloaspektowymi możliwościami ich wykorzystania.

Zasięg przestrzenny

W granicach obszaru znalazło się 21 gmin, w tym:

- 2 gminy miejskie: Kalisz i Ostrów Wielkopolski,
- 5 gmin miejsko-wiejskich: Nowe Skalmierzyce, **Odolanów**, Opatówek, Raszków, Stawiszyn,
- 14 gmin wiejskich: Blizanów, Brzeziny, Ceków-Kolonia, Godziesze Wielkie, Gołuchów, Lisków, Mycielin, Ostrów Wielkopolski, Przygodzice, Sieroszewice, Sośnie, Szczytniki i Żelazków.

Cele polityki przestrzennej

Kluczowym celem rozwoju przestrzennego AKO będzie osiągnięcie wysokiego poziomu spójności, konkurencyjności i dostępności obszaru, służącego podnoszeniu jakości życia mieszkańców, poprzez kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej, z podkreśleniem jej rozpoznawalności w przestrzeni regionu i kraju.

Dla realizacji celu kluczowego zdefiniowano następujące cele polityki przestrzennej:

- Cel 1. Kształtowanie efektywnej struktury sieci osadniczej

- Cel 2. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej
- Cel 3. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
- **Cel 4. Ochrona i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego**
- Cel 5. Wykorzystanie i wzmocnienie potencjału społeczno-gospodarczego
- Cel 6. Rozwój systemów infrastruktury technicznej

Wprowadzanie zintegrowanego podejścia do prowadzonych działań, będzie wyznacznikiem osiągania zamierzonych celów. Wzrost konkurencyjności przejawiającej się w kreowaniu silnej i trwałej pozycji gospodarczej obszaru, budowa jego spójności podnoszącej jakość życia mieszkańców, a także poprawa wieloaspektowej dostępności, będą miały zasadniczy wpływ na wizerunek AKO w regionie i kraju.

Zasady zagospodarowania przestrzennego

Dla realizacji celów polityki przestrzennej w zakresie rozwoju AKO określa się następujące zasady zagospodarowania [**pogrubieniem oznaczono zasady, ważne dla sfery aktywności władz Gminy i Miasta Odolanów**]:

1. W zakresie kształtowania efektywnej struktury sieci osadniczej:
 - 1) Regulowanie procesów urbanizacyjnych:
 - a) **uzupełnianie zabudowy w jednostkach osadniczych charakteryzujących się intensywnym zagospodarowaniem i niewielką powierzchnią terenów przeznaczonych pod nowe zainwestowanie,**
 - b) **rozwój zabudowy na obszarach o wysokich predyspozycjach do zainwestowania, przede wszystkim w granicach i w sąsiedztwie miast centralnych: Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego oraz w granicach ośrodków gminnych, położonych w zasięgu aglomeracji kanalizacyjnych, w sąsiedztwie stacji i przystanków kolejowych oraz węzłów drogowych,**
 - c) **zachowanie otwartej przestrzeni pomiędzy terenami zabudowanymi lub wskazanymi do zabudowy,**
 - d) **ograniczenie rozwoju zabudowy w obrębie terenów leśnych i otwartych terenów rolnych,**
 - e) **dostosowanie powierzchni nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę o zróżnicowanych funkcjach do faktycznego zapotrzebowania, z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, drogowych i infrastrukturalnych oraz kulturowych, jak również prognoz demograficznych.**
 - 2) Kształtowanie zielonego pierścienia:
 - a) **zachowanie obszarów i obiektów objętych ochroną prawną,**
 - b) **zalesianie nieużytków i słabych gruntów rolnych,**
 - c) **zwiększanie powierzchni zadrzewień i zakrzewień w rejonach gleb o najwyższej wartości produkcyjnej i niewielkim wskaźniku lesistości,**
 - d) **zalesianie odcinków dróg migracji zwierząt przechodzących przez rozległe obszary upraw rolnych,**
 - e) **zachowanie dotychczasowej funkcji użytkowania terenów rolnych i leśnych oraz ograniczanie ich przekształcania na inne cele,**
 - f) **zachowanie mozaikowatego krajobrazu rolniczego,**
 - g) **ograniczenie rozwoju nowej zabudowy i innych trwałych form infrastruktury technicznej w obrębie naturalnych struktur przyrodniczych (doliny rzeczne, rynny jeziorne itp.), które pełnią rolę łączników ekologicznych w systemie przyrodniczym,**

- h) wyłączenie z zabudowy terenów leśnych i ekosystemów zależnych od wód (obszarów mokradłowych), korytarzy ekologicznych wzdłuż dolin rzecznych, obszarów na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (10%) oraz w pasie 50 m od wału przeciwpowodziowego, a także terenów łąkowych w zasięgu systemu przyrodniczego;
- 3) Rewitalizacja obszarów zdegradowanych:
- a) **realizacja działań rewitalizacyjnych w Kaliszu, Ostrowie Wielkopolskim, Odolanowie, Opatówku i Stawiszynie oraz na terenie pozostałych miejscowości, w szczególności na obszarach przemysłowych, powojennych i pokolejowych,**
- b) **wyznaczanie obszarów rewitalizacji obejmujących przede wszystkim obszary o wysokich wartościach historycznych i kulturowych, szczególnie zabytkowych układów przestrzennych centrów miast oraz cennych układów ruralistycznych. [...]**
4. **W zakresie ochrony i efektywnego wykorzystania potencjału kulturowego:**
- 1) Zachowanie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego:
- a) podnoszenie rangi ochrony najcenniejszych zabytków – uznanie za pomniki historii (zespół zamkowy i park w Gołuchowie, zespół rezydencjonalny w Antoninie oraz zespół klasztorny Cysterek w Ołoboku), oraz obejmowanie ochroną prawną obszarów o wysokich wartościach kulturowych i historycznych w formie parków kulturowych (Cysterski PK Ołobocki, Antoniński PK im. Książąt Radziwiłłów, PK miasto Kalisz, Archeologiczny PK Kalisz-Zawodzie, Gołuchowski PK Książąt Czartoryskich),
- b) **poszerzenie rejestru zabytków (m.in. o: dzielnice Kalisza, zachowane układy ruralistyczne, krzyże i kapliczki Pawła Brylińskiego),**
- c) **określanie przeznaczenia, parametrów i wskaźników kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów z uwzględnieniem ochrony obszarów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych wraz z elementami specyficznymi dla kultury regionu,**
- d) **wyznaczanie i określanie zasad ochrony otoczenia obiektów wartościowych oraz charakterystycznych elementów struktury krajobrazu: osi widokowych, dominant przestrzennych i panoram miejscowości, w tym pozostawienie obszarów niezainwestowanych, w celu zachowania ekspozycji widokowej na obiekty cenne, charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego oraz ograniczanie lokalizowania naziemnych elementów wysokościowych infrastruktury technicznej w strefach ekspozycji widokowej;**
- 2) Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego:
- a) **kształtowanie zagospodarowania obszarów i obiektów stanowiących podstawę kreowania produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, wpływających na tożsamość narodową i regionalną (m.in.: Wielkopolska Piastów z wykorzystaniem najstarszych zasobów miasta Kalisza oraz Szlaków Piastowskiego i Bursztynowego) w oparciu o działalność kulturalną realizowaną w Kaliszu i Ostrowie Wielkopolskim i ośrodki kultu religijnego oraz obiekty zabytkowe (w tym m.in. Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu, kościoły drewniane, krzyże i kapliczki przydrożne Pawła Brylińskiego, Forum Synagoga w Ostrowie Wielkopolskim, zespół pałacowy w Lewkowie czy dworzec kolejowy w Nowych Skalmierzycach),**
- b) **określanie przeznaczenia terenów z uwzględnieniem wzmocnienia roli Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego jako centrów obsługi kulturalnej służących mieszkańcom południowej Wielkopolski. [...]**

4.2.3. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021–2024

W czasie opracowywania *Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026*, Województwo Wielkopolskie dysponowało aktualnym programem opieki nad zabytkami na lata 2021–2024³⁵.

Cel główny Programu sformułowano następująco: *Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń*. Cel główny realizowany będzie poprzez 5 celów szczegółowych, przypisane im kierunki działania i skonkretyzowane zadania. Tak skonstruowane „drzewo” celów zostało przedstawione w poniższym zestawieniu [**pogrubieniem oznaczono te działania, które powinny znaleźć się w sferze aktywności władz Gminy i Miasta Odolanów**]:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego	
Kierunek działania	Zadanie
1.1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.	Monitorowanie i aktualizacja wiedzy na temat stanu zachowania, potrzeb remontowych i inwestycji w obiektach zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych
	Planowanie i podejmowanie zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ruchomymi i nieruchomymi będącymi w posiadaniu lub użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych.
	Zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego.
1.2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych	Kontynuacja oraz planowanie badań archeologicznych przez instytucje podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego
1.3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego	Organizacja konkursów upowszechniających wiedzę na temat regionalnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
	Wspieranie działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej i kulturalnej obejmującej niematerialne dziedzictwo Wielkopolski
	Wspieranie badań nad historią i dziedzictwem niematerialnym Wielkopolski
	Wspieranie tworzenia repozytoriów wiedzy o lokalnym dziedzictwie niematerialnym Wielkopolski ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie technik cyfrowych.
	Promowanie regionalnych zespołów muzycznych i folklorystycznych, rzemieślników oraz artystów ludowych.
1.4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami	Uwzględnianie w wojewódzkich dokumentach strategicznych i planistycznych wytycznych zapewniających ochronę wartościowych elementów krajobrazu kulturowego.
	Uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w obszarze planowaniu rozwoju powiązań komunikacyjnych w wymiarze międzywojewódzkim.
	Zapobieganie zagrożeniu dla cennych krajobrazów kulturowych poprzez nadmierną ekspansję inwestycyjną.
Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o dziedzictwo kulturowe	
2.1. Wspieranie projektów i programów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo	Wsparcie nowoczesnej oferty edukacyjnej kształtującej świadomość regionalną, opartej na wykorzystaniu zabytków, tradycji i dziedzictwa kulturowego.

³⁵ Uchwała nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021–2024 – Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2022 r. poz. 58.

kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe	Stwarzanie warunków współpracy pomiędzy szkołami a instytucjami kultury Samorządu Województwa.
	Wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego.
	Wspieranie wydarzeń cyklicznych związanych z lokalnymi historiami Wielkopolski lub kulturą ludową.
	Wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako element wzmacniający poczucie tożsamości.
2.2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat	Podjęmowanie działań zmierzających do wyeksponowania obiektów związanych z Powstaniem Wielkopolskim
	Podjęmowanie i wspieranie inicjatyw związanych z ochroną miejsc pamięci dotyczących Powstania Wielkopolskiego
	Wspieranie publikacji związanych z Powstaniem Wielkopolskim
	Wspieranie projektów edukacyjnych w tym konkursów oraz wydarzeń cyklicznych i jednorazowych związanych z Powstaniem Wielkopolskim.
2.3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej	Wspieranie projektów zgłaszanych przez stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe i inne podmioty, które prowadzą działania popularyzatorskie i edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
	Popularyzowanie idei społecznej opieki nad zabytkami i jej znaczenia w kształtowaniu kapitału społecznego wspólnot lokalnych
Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa	
3.1. Wsparcie zagospodarowania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne	Propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych poprzez wspieranie turystyki kulturowej i rekreacyjnej.
	Promowanie istniejących szlaków kulturowych (Szlak Piastowski) oraz tworzenie nowych (Szlak Pracy Organicznej) jako istotnych działań dla promocji regionu.
	Wspieranie działań prowadzonych dla rozszerzenia listy miejsc objętych statusem Pomnika Historii oraz promowanie miejsc posiadających taki status.
	Propagowanie idei tworzenia parków kulturowych jako zintegrowanych form ochrony krajobrazu i lokalnych wartości kulturowych.
	Wspieranie rozwoju turystyki związanej z pamięcią o Powstaniu Wielkopolskim w tym w szczególności przedsięwzięć zmierzających do tworzenia szlaków i miejsc pamięci o Powstaniu Wielkopolskim.
3.2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych	Promowanie zabytków poprzez wsparcie dla publikacji i wydawnictw popularyzujących szlaki kulturowe oraz obiekty zabytkowe znajdujące się na szlakach lub w ich pobliżu.
	Wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa niematerialnego.
	Promowanie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego.
3.3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla województwa	Promowanie twórczości, wytworów, dzieł i aktywności lokalnych rzemieślników, artystów ludowych, muzyków oraz zespołów muzycznych i folklorystycznych, a także twórców inspirowanych się twórczością lokalną i regionalną.
	Wparcie dla inicjatyw związanych z pokazami dawnych rzemiosł, technik, działań twórczych.
	Zaangażowanie instytucji kultury Samorządu Wielkopolskiego w działania edukacyjne, popularyzatorskie, upowszechnieniowe obejmujące niematerialne dziedzictwo Wielkopolski poprzez tworzenie kolekcji muzealnych w oparciu o kulturowe dziedzictwo regionu oraz organizowanie wystaw i programów poświęconych lokalnemu dziedzictwu z udziałem twórców regionalnych.
Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	

4.1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze	Wzmacnianie infrastruktury kultury poprzez rozwój instytucji kultury oraz rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego i innych szlaków kulturowych.
	Wspieranie inicjatyw gospodarczych związanych z wytwarzaniem produktów regionalnych oraz wprowadzaniem ich do obrotu.
	Wspieranie powstawania miejsc pracy związanych z udostępnianiem zabytków, edukacją kulturową oraz interpretacją dziedzictwa.
	Popularyzowanie działalności związanej z konserwacją, restauracją oraz dokumentacją zabytków.
4.2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami	Wspieranie cyfryzacji i digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez realizację projektów im poświęconych, a także poprzez rozwijanie kompetencji cyfrowych i upowszechnianie dobrych praktyk.
Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych	
5.1. Udostępnianie obiektów zabytkowych	Popularyzowanie wśród właścicieli obiektów zabytkowych idei powszechnej dostępności obiektów zabytkowych z uwzględnieniem dostępności osób ze szczególnymi potrzebami.
	Prowadzenie działalności wydawniczej, mającej na celu wzrost społecznej świadomości znaczenia obiektów zabytkowych jako powszechnie dostępnego dobra wspólnego.
5.2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania	Publikowanie na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego informacji o możliwościach ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach.
	Publikacja informacji o funduszach ze środków Unii Europejskiej.
	Publikowanie informacji o możliwościach dotacji w Monitorze Wielkopolskim.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Odolanów na lata 2012–2025

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Odolanów na lata 2012–2025 została przyjęta dnia 29 sierpnia 2013 r.³⁶ Realizację Strategii oparto na drzewie celów – celu głównym (**Wszechstronny i zrównoważony rozwój Gminy i Miasta Odolanów**) realizowanym przez cele strategiczne, sprecyzowane w ramach czterech, wyodrębnionych kierunkach rozwoju Gminy i Miasta Odolanów:

- I. Rozwój gospodarczy,
- II. Rozwój infrastruktury społecznej i mieszkalnictwa,
- III. Rozwój Infrastruktury technicznej i drogowej oraz ochrona środowiska,
- IV. Rozwój turystyki i rekreacji.

W ramach ww. czterech celów strategicznych sformułowano 17 celów operacyjnych. Problematyka ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego zasadniczo jest uwzględniona w niewielkim stopniu i nie została uznana za istotny

³⁶ Uchwała Nr XXXVII/276/13 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 29 sierpnia 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Odolanów na lata 2012–2025.

czynnik rozwojowy. W zestawieniu przywołane zostały jedynie te zadania, które pośrednio lub bezpośrednio mogą mieć wpływ na stan zachowania dziedzictwa kulturowego.

Kierunek rozwoju – Rozwój gospodarczy		
Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
Gmina i Miasto Odolanów atrakcyjnym miejscem do inwestowania	1. Stworzenie atrakcyjnej oferty Inwestowania	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie terenów pod inwestycje i uwzględnianie ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; • uzbrojenie drogowe i techniczne terenów przeznaczonych pod inwestycje. <p>Główne działania władz samorządowych w zakresie wspierania przedsiębiorczości koncentrują się na rozbudowie infrastruktury technicznej i drogowej, co jest wynikiem dostępności środków zewnętrznych na finansowanie działań samorządowych. Do zadań tych należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa infrastruktury drogowej i technicznej na terenie Gminy i Miasta Odolanów; • dążenie do pełnego uzbrojenia terenów inwestycyjnych; • stwarzanie odpowiedniego zaplecza edukacyjnego dla dzieci i młodzieży; • racjonalne gospodarowanie przestrzenią wynikające z obecnego zainwestowania terenów, praw własności, walorów ekonomicznych, ochrony dziedzictwa kulturowego i ochrony środowiska.
Kierunek rozwoju – Rozwój Infrastruktury społecznej i mieszkalnictwa		
Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
Zaspokojenie potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych i mieszkalnictwa	2. Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako miejsca do zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie standardów terenów rekreacyjnych; • uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; • modernizacja budynków świetlic i miejsc spotkań mieszkańców.
Kierunek rozwoju – Rozwój infrastruktury technicznej i drogowej oraz ochrona środowiska		
Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
Rozbudowa infrastruktury technicznej i drogowej oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii	5. Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców poprzez budowę infrastruktury zabezpieczającej przed powodzią	<ul style="list-style-type: none"> • remonty i udrożnienia cieków wodnych; • budowa zbiorników retencyjnych; • budowa wału przeciwpowodziowego. <p>Realizacja wymienionych zadań będzie mieć istotny wpływ na dziedzictwo archeologiczne, w szczególności budowa zbiorników retencyjnych: Baby na Kurochu o pow. ok. 160 ha i Zawidza na Złotnicy o pow. ok. 90 ha.</p>
Kierunek rozwoju – Rozwój turystyki i rekreacji		
Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
Rozwój turystyki weekendowej i pobytowej poprzez budowę ścieżek rowerowych, promocję turystyczną oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.	1. Rozwój i popularyzacja turystyki pieszej i rowerowej	<ul style="list-style-type: none"> • budowa ciągów pieszo-rowerowych; • tworzenie i modernizacja szlaków turystycznych.
	2. Wzbogacenie oferty rekreacyjnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> • promocja turystyki rekreacyjnej z wykorzystaniem lokalnej bazy sportowo-rekreacyjnej; • organizacja imprez sportowo-kulturalnych; • budowa i modernizacja obiektów i terenów pełniących funkcje sportowe, rekreacyjne i kulturalne; • wzbogacenie oferty rekreacyjnej, sportowej i kulturowej

	3. Wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego do rozwoju turystyki weekendowej i pobytowej	<ul style="list-style-type: none"> • promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; • remont i modernizacja obiektów zabytkowych.
		<p>Zaplecze kulturalne – atrakcje kulturalne i dobrze zorganizowana rozrywka, gwarantująca turystom atrakcyjne spędzenie wieczorów jest jednym z ważniejszych elementów potencjału turystycznego.</p> <p>W Gminie i Mieście Odolanów atrakcje kulturalne zapewnia Odolanowski Dom Kultury, dysponujący odpowiednio zagospodarowaną przestrzenią umożliwiającą organizację imprez plenerowych w Odolanowie.</p> <p>Odolanowski Dom Kultury organizuje różne imprezy w okresie wiosenno-letnim, do których zaliczyć można m. in.: majówkę, integracja, Dzień Dziecka, itp.</p> <p>Istotne jest także pobudzenie komercyjnej aktywności kulturalno-rozrywkowej, za którą odpowiedzialne są podmioty gospodarcze prowadzące na terenie Gminy działalność gastronomiczną i noclegową. Organizacja koncertów, imprez tanecznych, karaoke, byłaby nie tylko atrakcyjną propozycją dla turystów, ale i źródłem znacznych dochodów dla tych podmiotów.</p> <p>Na terenie Gminy i Miasta Odolanów w okresie letnim odbywają się sobotnie imprezy taneczne przy Parku Natury w „Stodole”, których organizatorem jest Gościniec – Restauracja Nadbaryczna. Istotną rolę odgrywają również miejsca spotkań dla mieszkańców na terenach wiejskich, np. świetlice, które pełnią funkcje kulturowe oraz aktywizują lokalną społeczność.</p> <p>Promocja i informacja – słabe oznakowanie Gminy i Miasta Odolanów, brak tablic reklamowych potwierdzających turystyczny charakter Gminy (brak informacji o atrakcjach turystycznych i miejscach noclegowych) umieszczonych przy drogach wjazdowych na teren Gminy i Miasta Odolanów.</p> <p>Umieszczenie atrakcyjnych reklam, które odpowiednio wcześniej dostarczą turystyce informacji o dostępności interesującej bazy noclegowej, przyczyni się do utrwalenia pozytywnego wizerunku oraz zachęci do skorzystania z oferty turystycznej. Dotyczy to szczególnie turystów, którzy nigdy wcześniej nie szli do Gminy i Miasta Odolanów, a weekendowe czy kilkudniowe plany spędzania wolnego czasu koncentrowali na miejscach dotychczas dobrze wypromowanych.</p> <p>Zbudowanie nowej, aktywnej oferty turystycznej na terenie Gminy i Miasta Odolanów i jej odpowiednia promocja w postaci tablic reklamowych na całym obszarze, w prasie, portalach i stronach</p>

5.1.3. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Odolanów na lata 2017–2022

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Odolanów na lata 2017–2022 [dalej: LPR] został przyjęty dnia 26 lipca 2017 r.³⁷

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego zostało oparte na analizie następujących sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Największe nasycenie obiektami zabytkowymi (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) występuje w na terenie następujących miejscowości: **Baby, Lipiny, Odolanów – strefa centralna i Odolanów – strefa peryferyjna**³⁸. Zaznaczony w LPR, że *budynki te często wymagają remontu, z reguły też są drogie w eksploatacji. Zwłaszcza te z nich, które stanowią wizytówkę gminy, a jednocześnie mają potencjał, by lepiej służyć społeczności lokalnej, w tym mieszkańcom obszaru zdegradowanego, powinny być objęte działaniami rewitalizacyjnymi. Dotyczy to przede wszystkim ratusza, kościoła poewangelickiego i budynku*

³⁷ Uchwała Nr XXX/217/2017 r. z dnia 26 lipca 2017 r. Rady Gminy i Miasta Odolanów w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Odolanów na lata 2017–2022.

³⁸ LPR, s. 26–27.

byłego dworca kolejowego (wymienione obiekty już zostały [lub są obecnie – budynek ratusza] poddane procesom rewitalizacyjnym)³⁹.

Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk społecznych uznano miejscowości, które spełniły trzy czwarte opisanych w LPR kryteriów. Były to wsie: Boników, Glińnica, Nabyszyce i Raczyce oraz centralna część Odolanowa⁴⁰. Ze względu na konieczność koncentracji działań rewitalizacyjnych oraz ustawy o limit 20% powierzchni gminy i 30% mieszkańców gminy zamieszkujących obszar rewitalizowany, postanowiono w gminie Odolanów wyznaczyć jako obszar rewitalizacji wsie Glińnica, Nabyszyce i Raczyce oraz opisaną powyżej centralną strefę Odolanowa. Do obszaru rewitalizowanego włączano działki zamieszkałe i takie, na których znajdują się obiekty użyteczności publicznej, oraz przestrzenie publiczne, w tym ciągi komunikacyjne, wyłączano natomiast obszary użytkowane rolniczo i nieużytki.

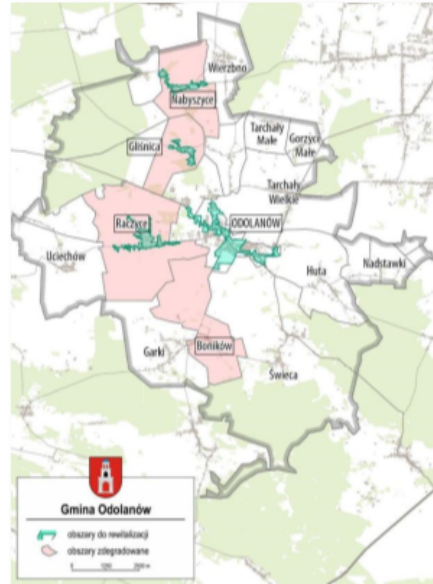
Łącznie obszar do rewitalizacji ma powierzchnię 2,67 km², co stanowi 1,96% powierzchni gminy, i jest zamieszkały przez 4477 osoby, co stanowi 29,91% ogółu jej mieszkańców⁴¹.

Wizją stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji jest: **Obszar centrum Odolanowa oraz wsi Glińnica, Nabyszyce i Raczyce zamieszkuje zintegrowana i dumna ze swoich osiągnięć społeczność, która dzięki walorom kulturowymi przyrodniczym najbliższego otoczenia oraz odzyskanemu poczuciu sprawstwa dostrzega w swojej gminie szanse na godne i szczęśliwe życie.**

Problemy komunikacyjne oraz niedostatki w infrastrukturze technicznej i społecznej przestały być bołączką mieszkańców tych obszarów. Młodzi ludzie odnajdują w swoim bezpośrednim otoczeniu bogatą ofertę edukacyjną, dorośli – szanse satysfakcjonującej pracy, seniorzy – wysokiej jakości usługi opiekuńcze. Wszyscy, niezależnie od wieku, korzystają ze zmodernizowanej infrastruktury komunikacyjnej, sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej.

Zrewitalizowane przestrzenie publiczne dzięki swojej funkcjonalności i estetyce stały się ulubionymi miejscami mieszkańców. Nikt nie pamięta już o pustych skwerach i placach zabaw na obszarze rewitalizowanym, które dzięki animacji i intensywnym procesom aktywizacji społecznej, realizowanej przy wsparciu lokalnych liderów i organizacji społecznych, stały się naturalnym miejscem spotkań mieszkańców. Toczy się w nich harmonijne życie osób w różnym wieku, różnych zawodów i zainteresowań, także grup wcześniej defaworyzowanych. Integracji społecznej sprzyja wysoka aktywność organizacji pozarządowych, których usługi są dobrze znane mieszkańcom obszaru rewitalizowanego, i spontaniczne działania nieformalnych grup mieszkańców na rzecz społeczności lokalnej.

Sieć ścieżek rowerowych i pieszych zachęca zarówno miejscowych, jak i przyjezdnych do kontaktu z naturą i poznawania unikatowej przyrody na terenie gminy. Obsługa ruchu turystycznego jest jedną z rozwijających się gałęzi różnicowanej, niezagrażającej środowisku i społecznie odpowiedzialnej gospodarki lokalnej.

³⁹ LPR, s. 27.

⁴⁰ LPR, s. 41.

⁴¹ LPR, s. 44–45.

Dzięki inwestycjom w infrastrukturę kulturalną i edukacyjną na obszarze rewitalizowanym wzmocnił się centrotwórczy potencjał Odolanowa, a działania podjęte na terenie Głiśnicy, Nabyszyc i Racyz pokazały atuty tych miejsc, wcześniej niewidoczne, oraz takie sposoby organizowania życia sąsiedzkiego, które znajdują naśladowców w innych wsiach gminy⁴².

W LPR wyróżniono dwa cele, ujmujące syntetycznie zdiagnozowane potrzeby rewitalizacyjne gminy w poszczególnych sferach rewitalizacji: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Każdy cel został rozpisany na bardziej szczegółowe kierunki działania, wskazujące rodzaj przedsięwzięć, jakie należy podejmować w procesie rewitalizacji.

Cel	Kierunki działań rewitalizacyjnych
1. Wysoka jakość życia mieszkańców w dostępnej przestrzeni publicznej w Gminie i Mieście Odolanów	1. Adaptacja, modernizacja i rozbudowa infrastruktury służącej celom opiekuńczym, edukacyjnym, kulturalnym i sportowo-rekreacyjnym na obszarze rewitalizowanym. 2. Dostosowanie obiektów publicznych na obszarze rewitalizowanym do nowych funkcji wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców. 3. Poprawa dostępności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizowanym. 4. Likwidacja barier i niedogodności komunikacyjnych z uwzględnieniem wymogów bezpieczeństwa uczestników ruchu i ochrony środowiska przyrodniczego gminy. 5. Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i ekonomii społecznej poprzez wzmocnienie centrotwórczego potencjału Odolanowa.
2. Zintegrowana i aktywna społeczność lokalna Gminy i Miasta Odolanów	1. Wzbogacenie oferty kulturalnej, edukacyjnej i sportowo-rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców obszaru rewitalizowanego. 2. Włączanie w życie społeczne grup defaworyzowanych, w szczególności seniorów, rodzin wielodzietnych, młodzieży o niskim kapitale kulturowym na obszarze rewitalizowanym. 3. Wspieranie środowisk trzeciego sektora i grup nieformalnych w działaniach na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

5.1.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Odolanów

Gmina i Miasto Odolanów dysponuje *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*. Zostało ono przyjęte *Uchwałą Nr XLII/194/06 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*, a następnie podlegało ono czterokrotnym zmianom⁴³. W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* określona jest polityka przestrzenna gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, które (na podstawie art. 9 ust. 4 ww. ustawy) są wiążące przy sporządzaniu miejscowych planów.

Obszar i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej zostały przedstawione w części II *Studium*, w rozdziale II.2. *Obszary oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków*⁴⁴.

2.1. Przyjęty standard: ochrona zachowanych dóbr kultury i ich odpowiednie eksponowanie w strukturze przestrzennej i funkcjonalnej miasta i gminy. Tworzenie nowego środowiska kulturowego przez mieszkańców obecnych i przyszłych, dla kreowania i wzmocnienia tożsamości miejsca.

⁴² LPR, s. 54–55.

⁴³ Zmiany w *Studium* zostały wprowadzone na podstawie uchwał: Nr VII/41/11 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 14 czerwca 2011 roku, Nr XI/68/11 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 23 września 2011 r., Nr XL/309/13 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 30 października 2013 r. oraz Nr XLIII/328/14 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 30 stycznia 2014 r.

⁴⁴ *Studium*, cz. II, s. 22–24.

2.2. Formą ochrony dziedzictwa kulturowego gminy jest wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej dla: układu urbanistycznego Odolanowa, którego śródmieście zostało objęte ochroną wynikającą z wpisu do rejestru zabytków, układ urbanistyczny wzdłuż ul. Krotoszyńskiej, założenie kościoła p.w. św. Barbary wraz z cmentarzem, wybranych układów ruralistycznych (Glińnica, Świeca, Nabyszyce, Uciechów), założeń dworsko-parkowych i folwarcznych, konserwatorskie strefy ochrony archeologicznej oraz rejestr zabytków i spis zabytkowej architektury i budownictwa gminy.

2.3. Zasady działania w strefie ochrony konserwatorskiej miasta Odolanowa.

Wszelka działalność w strefie powinna uwzględniać podstawowe założenie konserwatorskie, jakim jest ochrona historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania, skali i brył zabudowy. Wyraża się ono w:

- zachowaniu zasadniczych elementów historycznego rozplanowania;
- restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych, z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości zabytkowej obiektów;
- dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie skali i bryły zabudowy oraz detalu architektonicznego,
- usunięciu lub odpowiedniej przebudowie obiektów dysharmonizujących;
- zastosowaniu w powyższych działaniach tradycyjnych materiałów budowlanych (m. in. unikanie elementów ze sztucznego tworzywa);
- prowadzeniu wszelkich prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, który uzasadniony jest z uwagi na liczne stanowiska archeologiczne związane ze średniowieczną strukturą miasta zamkniętego murami obronnymi oraz z zamkiem.

2.4. Zasady działania w strefach ochrony układów ruralistycznych oraz założeń dworskich i folwarcznych.

W strefach ochrony układów ruralistycznych, wymogi konserwatorskie dotyczą: zachowania historycznych schematów planistycznych oraz parceli, nie wprowadzania nowych podziałów, zakłócających istniejące, kontynuację tradycyjnej zabudowy co do lokalizacji w obrębie parceli, formy i gabarytów, z zastosowaniem tradycyjnych materiałów, z zachowaniem obowiązujących obecnie standardów.

W strefach ochrony założeń dworskich i folwarcznych, wymogi konserwatorskie dotyczą: zachowania i remontowania zabytkowej zabudowy oraz zieleni parkowej, zakazu nowych podziałów geodezyjnych i rozdrobnienia własnościowego; uzgadniania z Urzędem Ochrony Zabytków wszelkich prac remontowych, budowlanych, konserwatorskich obiektów wchodzących w skład założenia, dotyczących terenu parków oraz prac ziemnych.

2.5. Zasady działania w strefach ochrony archeologicznej.

W strefach ochrony archeologicznej wszelkie prace naruszające strukturę gruntu wymagają uzyskania zezwolenia na ich prowadzenie w UOZ. Na planszy dotyczącej środowiska kulturowego zróznicowano strefę ochrony na tereny przebadane i potencjalnie przeznaczone do penetracji, których dotyczą te same wymogi.

Zabytki archeologiczne na obszarze gminy: grodzisko wczesnośredniowieczne pierścieniowate w Nabyszytach (wpisane do rejestru zabytków) oraz cmentarzysko kurhanowe w Glińnicy.

2.6. Przestrzeganie zasad ochrony zabytków zawartych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

- Wielkopolski Rejestr Zabytków,
- Spis zabytków architektury i budownictwa,
- Sporządzenie spisu obiektów o wartościach zabytkowych.

2.7. Ochroną konserwatorską objęte są cmentarze grzebalne wszystkich wyznań oraz cmentarze nieczynne i ich pozostałości.

5.1.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Według stanu na 31 sierpnia 2022 r. na terenie Gminy i Miasta Odolanów obowiązywało 8 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian⁴⁵.

Uwzględniono w nich (bądź nie, jeśli nie było to konieczne) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Rady Gminy i Miasta Odolanów	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
<p>Miejscowy planie ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy uchwalony Uchwałą Nr N/II/22/78 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Odolanowie z dnia 29.12.1978 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Odolanów</p> <p>(Dz.U. WRN w Kaliszu Nr 6, poz. 28 z 1980 r.; zmiany: Dz.U. Woj. Kaliskiego Nr 15, poz. 174 z 1986 r., Nr 22, poz. 166 z 1994 r.; Nr 19, poz. 121 z 1995 r.; Nr 12, poz. 62 z 1998 r.; Dz.U. Woj. Wielkopolskiego nr 20 z 1999 r.; nr 93 z 1999 r.)</p>	
<p>Uchwała Nr XXVII/18/ 98 Rady Gminy i Miasta w Odolanowie z dnia 15 czerwca 1998 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Odolanowa w części dotyczącej rejonu ulicy Kaliskiej /rejon I/</p>	<p>Brak zapisów dotyczących warunków zagospodarowania wynikających z potrzeb ochrony środowiska kulturowego.</p>
<p>Uchwała Nr XXVI1/19/98 Rady Gminy i Miasta w Odolanowie z dnia 15 czerwca 1998 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Odolanowa w części dotyczącej rejonu ulicy Bocznej /rejon II/</p>	<p>Brak zapisów dotyczących warunków zagospodarowania wynikających z potrzeb ochrony środowiska kulturowego.</p>
<p>Uchwała Nr XLIII/33/2002 Rady Gminy i Miasta w Odolanowie z dnia 30 września 2002 roku w sprawie wprowadzenia zmian w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Odolanów</p>	<p>§ 7. [...] 2. Ustala się następujące warunki zagospodarowania terenów wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Wszelkie prace remontowe i modernizacyjne, zmiany funkcji i przeznaczenia w stosunku do obiektów ujętych w rejestrze należy prowadzić w uzgodnieniu z Konserwatorem Zabytków. 2) Wszelkie prace remontowe i modernizacyjne, zmiany funkcji i przeznaczenia w stosunku do obiektów ujętych należy prowadzić po uzyskaniu opinii Konserwatora Zabytków. 3) Dla obiektów ujętych w ewidencji, a nie wpisanych do rejestru zabytków dopuszcza się wymianę zabudowy w przypadku gdy jest to uzasadnione względami ekonomicznymi, po uzyskaniu akceptacji Konserwatora Zabytków.

⁴⁵ Szczegółowy spis – <https://www.bjp.odolanow.pl/149,zagospodarowanie-przestrzenne>

	<p>4) Należy dążyć do łącznego rozwiązywanie problemów i sposobów ochrony oraz odnowy zabytkowych założeń folwarcznych oraz towarzyszących im zabytkowych układów zabudowy;</p> <p>5) Ustala się ochronę stanowisk archeologicznych w obrębie stref obserwacji archeologicznych. Prace ziemne należy prowadzić pod stałą kontrolą archeologiczną, a w przypadku natrafienia na ślady archeologiczne powiadomić Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków.</p>
Uchwała nr XIV/96/08 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 28 marca 2008 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego fragment obszaru miejscowości Raczyce	§ 6. Na obszarze planu obowiązuje następujące ustalenie dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: przy wszelkich pracach ziemnych, naruszających strukturę gruntu związanych z prowadzonymi inwestycjami, nakazuje się uzyskanie pozwolenia stosownego organu ochrony zabytków.
Uchwała Nr VI/35/15 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 4 marca 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu miasta Odolanów przy ul. Bartosza	<p>§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu:</p> <p>4) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – historycznego układu urbanistycznego i archeologicznych warstw kulturowych, wpisanych do rejestru zabytków, zgodnie z rysunkiem planu;</p> <p>5) w obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków.</p>
Uchwała Nr XVII/132/16 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 24 maja 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla miasta Odolanowa w rejonie ulic: Krotoszyńskiej, Gimnazjalnej i Strzeleckiej	<p>§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu:</p> <p>1) w granicach zespołu stanowisk archeologicznych, wyznaczonych na podstawie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych, zgodnie z rysunkiem planu;</p> <p>2) w miejscach występowania stanowisk archeologicznych poza zespołem stanowisk archeologicznych, zgodnie z rysunkiem planu;</p> <p>3) w granicach strefy historycznego układu urbanistycznego i archeologicznych warstw kulturowych, wpisanych do rejestru zabytków, zgodnie z rysunkiem planu.</p>
Uchwała Nr XXX/279/17 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 26 lipca 2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Piszczygłowy w Odolanowie	<p>§ 6. W planie nie wprowadza się ustaleń dotyczących:</p> <p>[...] 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ze względu na brak obiektów i terenów wymagających ochrony</p>

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Rys historyczny miejscowości na terenie Gminy i Miasta Odolanów

Osadnictwo pradziejowe na tych terenach sięga wczesnej epoki brązu i jest związane z ludnością kultury łużyckiej i przedłużyckiej (lata 1400–1200 p.n.e.). Ślady osadnicze pochodzące z tego okresu skupiają się w szerokich pasach ciągnących się wzdłuż większych rzek – Baryczy i Kuroch i mniejszych cieków wodnych, przede wszystkim w rejonie Głisnicy, Nabyszyc, Tarchań Wielkich, Świecy czy Garek. Także z ludnością kultury łużyckiej utożsamiane są kurhany, znajdujące się w lasach, w północno-zachodniej części gminy.

Szerzej osadnictwo na tych terenach zaczęło rozwijać się na przełomie er – liczne pozostałości osadnictwa kultury przeworskiej znajdują się na niegdyś zalesionych terenach na zachód Odolanowa – w rejonie Raczy i Uciechowa oraz we wczesnym średniowieczu – z tego ostatniego okresu (X/XI – XIV w.) pochodzi grodzisko zlokalizowane na dawnej podmokłych terenach na zachód od wsi Nabyszyc. Osadnictwo z okresu średniowiecza skupia się w rejonach lokowanych później (i istniejących obecnie) wsi.

Działalność ludności żyjącej w tych czasach dotyczyła wykorzystania bogactwa naturalnych terenu. Bagienne doliny rzek oraz duże obszary leśne pozwalały na pozyskiwanie rudy darniowej, wykorzystywanej w działalności hut żelaza i potażni. Pozostałością są charakterystyczne nazwy miejscowości (Huta) oraz ich rozplanowanie wsie łąnów leśnych oraz rzędówki bagienne.

Wiele miejscowości z tego terenu znajduje potwierdzenie swojej średniowiecznej genezy w źródłach historycznych. Pierwsze wzmianki poświadczające istnienie danej miejscowości pochodzą z: 1271 r. o Tarchałach Wielkich, z 1369 r. o Nabyszycach, z 1403 r. o Wierzbnie, z 1508 r. o Babach, z 1510 r. o Raczcach; poświadczenie źródłowe swego istnienia w latach 1600–1800 mają miejscowości: Bałamacek, Boników, Huta Odolanowska, Świeca.

Odolanów – pierwsza wzmianka o mieście, pojawia się w źródłach w 1302 r. gdy miejscowy gród został zdobyty przez księcia świdnickiego Bolesława I. Istniał on najprawdopodobniej już w XII w. i ze względu na położenie na terenie rozlewiskowym Baryczy i Kurocha pełnił funkcję grodu obronnego, strzegącego granicy wielkopolsko-śląskiej.

Nie znany jest dokument lokacyjny miasta. Nie potwierdzoną źródłowo datą jest rok 1372 – rzekoma lokacja miasta na prawie niemieckim, przez pierwszego jego starostę Bartosza. Prawdopodobna jest data 1384–1386 r., kiedy Odolanów wszedł ponownie w skład dóbr królewskich i stał się siedzibą starostwa niegrodowego.

Pierwszym znanym starostą odolanowskim był wspomniany powyżej Bartosz; w 1457 r. miał nim być Mikołaj Gruszczyński; około 1479 r. Piotr Zborowski Jastrzębiec, łowczy sandomierski; około 1500 r. Mikołaj Zborowski, syn Piotra; potem Andrzej Zborowski, brat Mikołaja; Marcin Zborowski, syn Andrzeja; między 1548 i 1549 r. starostą odolanowskim był Marcin Zborowski; między 1573 i 1595 r. Jan Zborowski, kasztelan gnieźnieński; około 1684 r. Jan Rozrażewski, kasztelan międzyrzecki; Jan Leszczyński i w 1771 r. Aleksander ks. Sułkowski.

Już jako miasto Odolanów pojawił się po raz pierwszy w 1403 r. w dokumencie wydanym przez Władysława Jagiełłę, przyznającym miastu pewne ulgi gospodarcze; parafia zaś w 1408 r. Teren, na którym lokowano miasto, przylegał do zamku od strony południowo-wschodniej, prawdopodobnie w miejscu wcześniejszego podgrodzia zamkowego lub osady targowej. Miasto rozwijało się wzdłuż traktu z Ostrowa Wlkp. do Sulmierzyc i Krotoszyna. Jego centrum stanowił prostokątny plac rynkowy, z kościołem parafialnym zlokalizowanym przy jego południowo-wschodnim narożniku oraz terenem zamkowym zamykającym częściowo Rynek od strony zachodniej. Z północno-wschodniego narożnika wychodziła droga w kierunku Ostrowa i Kalisza, zaś do Sulmierzyc i Krotoszyna prowadziła droga po przeciwnej stronie Rynku, omijająca od strony południowej zamek [obecna ul. Strzelecka].

W 1463 r. miasto, zapewne wraz z zamkiem otoczono walem, a w 1537 r. murami z dwoma bramami przy ustalonych wylotach.

W XVII w. rozwijały się dwa przedmieścia: wschodnie leżące przy trakcie ostrowsko-kaliskim (Górka Odolanowska), skupione wokół stanowiącego centrum pątnicze kościoła p.w. św. Barbary oraz położone na północny zachód od centrum miasta Przedmieście Zamkowe, z (rozebrany pod koniec XVIII w.) kościołem szpitalnym pw. św. Krzyża w jego centrum, przy skrzyżowaniu dróg, W poł. XVII w zamek został zniszczony przez Szwedów.

W czasie wojny północnej, w latach 1702–1703 Odolanów został splądrowany, spłonęły wszystkie budynki gospodarcze i wiele domów. W 4 ćw. XVIII w. powstały obiekty, z których część kształtuje współczesną sylwetkę miasta: w 1780 r. poświęcono nowo wybudowany kościół ewangelicki, w 1784 r. powstał obecny kościół św. Barbary, w 1786 r. pośrodku Rynku stanął (nieistniejący dziś) budynek ratusza, a w latach 1790–1794 szachulcowy kościół parafialny zastąpiono murem.

Od końca XVIII w. miasto było niszczone przez katastrofalne pożary: w 1798 r. pożar zniszczył zabudowę Górki, w 1808 r. spłonęła niemal cała zabudowa przyrynkowa, w 1856 r. pożar spustoszył Przedmieście Zamkowe, a największe straty miasto poniosło w wyniku pożaru w roku 1876, po którym to wykonano regulację planistyczną zabudowy okolicy rynkowej.

W XIX w. miały miejsce dalsze zmiany w mieście wpływające na ukształtowanie jego zabudowy. Najbardziej znacząca była rozbiorca zamku w 1832 r. i przeprowadzona w 1835 r. parcelacja uzyskanego placu. Wytyczono na

nim 28 parceli budowlanych, przeznaczonych w części na mieszkalną zabudowę prywatną (na jednej powstała w 1836 r. synagoga), część pozostała własnością miasta, na której powstały dwa bloki zabudowy w granicach nowo wytyczonych ulic: Wiosny Ludów, Zamkowa, 1 Maja, Sądowa; z tych terenów w późniejszym czasie (koniec XIX / pocz. XX w.) powstał także obecny Plac Kościuszki.

W 1856 r. rozebrano ratusz stojący na Rynku, zaś nowy powstał na rogu ul. Zamkowej i Pl. Kościuszki; obecny budynek ratusza, stojący na dawnym placu karczmy starościńskiej, jest trzecim z kolei, wzniesionym w latach 1894–1899.

W latach 1856–1858 miasto otoczono walem przeciwpowodziowym; wybudowano szosę do Ostrowa Wlkp. oraz wytyczono nową drogę łączącą miasto z Przedmieściem Zamkowym – obecną ul. Krotoszyńską. Dalsza modernizacja sieci komunikacyjnej nastąpiła w 1868 r. kiedy to wybudowano szosę do Sulmierzyc. W 1895 r. założono park miejski nad Baryczą; zasypano staw rybny i zamieniono na targowisko (po str. wschodniej). Pod koniec XIX w. zmeliorowano tereny miejskie. Na pocz. XX w. przesunięto w kierunku północnym koryto Baryczy oraz skanalizowano niemal cały obszar miasta. W 1903 r. powstała elektrownia, w 1909 r. Odolanów włączony został w sieć komunikacji kolejowej.

Według statystyki z 1845 r. miasto liczyło 53 dymy zamieszkałe przez 594 mieszkańców (w tym 266 katolików, 154 protestantów i 174 żydów). W tym samym czasie przedmieście Górka liczyło 58 dymów, w których mieszkało 473 mieszkańców (w tym 439 katolików, 14 protestantów i 20 żydów); przedmieście Zamkowe było największe – liczyło bowiem 69 dymów i 634 mieszkańców (w tym 591 katolików, 36 protestantów i 7 żydów; zaś pustkowie Biadaski liczyło jedynie 3 dymy z 23 mieszkańcami (w tym 3 katolików i 20 protestantów).

Niespełna 30 lat później – w 1871 r. – cały okręg miejski Odolanowa (z przedmieściami i pustkowie Biadaski) liczył 208 dymów zamieszkałych przez 1975 mieszkańców (w tym 1467 katolików, 281 protestantów i 227 żydów).

Najstarsza wsią na terenie obecnej gminy – o średniowiecznych korzeniach – są Tarchały Wielkie (pierwsza wzmianka w 1271 r.). Kolejne wsie były lokowane od początku XV w. (w nawiasach data pierwszej wzmianki), m.in.: Nabyszyce (1403 r.), Wierzbno (1508 r.), Baby (1508 r.), Uciechów (1523 r.), Raczyce (1579 r.) i w kolejnych wiekach m.in. Świeca, Głińnica, Garki, Huta czy Boników.

Tarchały – wieś i dwór. Pierwsza wzmianka, w księdze bractwa klasztoru lubińskiego, pochodzi z 1271 r. Pod tą datą wymieniony jest Tarchała, jego żona Przybysława i jego brat Klemens. „Tarchali Ovis” w gronie innej szlachty najeżdżał i łupił wsie biskupa wrocławskiego w okolicy Milicza na Śląsku. Około 1388 r. Dzierżysław Tarchała z Tomisławą, wdową po kasztelanie moderskim, objął Srocko Małe i Wielkie w okolicy Mosiny i Czempinia, zaś Bogusław Tarchała występuje wspólnie z nim w okolicy Grodziska i Wielichowa. W 1498 r. Tarchały były dzielone pomiędzy różnych przedstawicieli rodu. W 1579 r. Szczęśny i Wojciech Tarchałowie posiadali tu 3 łany osadnicze i 3 zagrodowe, Jakub Boniński i Paweł Krąkowski po łanie osadniczym. W 1620 r. notowano w Tarchałach 4 łany kmiecie, 3 zagrodowe i tyłuż komorników. Tarchały weszły później w skład dóbr przygodzickich, zaś w późniejszym okresie rozdzielono je na Tarchały Wielkie i Małe.

Folwark w Tarchałach Wielkich miał w XIX w. 10 dymów i 77 mieszkańców; w tym samym okresie Tarchały Wielkie z Tarchałami Małymi (26 dymów i 199 mieszkańców) oraz karczmą Przerwą tworzyły okręg wiejski, mający łącznie 101 dymów z 717 mieszkańcami (713 katolików i 4 protestantów) i 592 ha (372 roli, 124 łąk, 4 lasu).

Nabyszyce – (*Nabisicze*, niem. *Nabyschitz*). Według rejestrów poborowych z 1579 r. Nabyszyce były własnością Feliksa Kurowskiego i miała 4 łany, 4 zagrodników, 3 komorników i 3 rzemieślników.

W XIX w. Nabyszyce i pustkowie Kuroch liczyły 61 dymów i 484 mieszkańców. Wszyscy byli katolikami, zaś 94 spośród nich było analfabetami.

Wierzbno – na początku XV w. było wymieniane jako część dóbr biskupich leżących w okolicach Odolanowa, z których dziesięcina była przeznaczona na utrzymanie altarii kolegiów mansjonarzy ustanowionych przez arcybiskupa Wojciecha Jastrzębca przy katedrze poznańskiej.

Uciechów – (*Uciechowo, Vczyechow*) w 1523 r. wymieniany był jako wieś i folwark należące do parafii zdurńskiej. W 1579 r. Uciechów dzierżawił Feliks Kurowski, podstarości odolanowski, było tu wówczas 2 i 1/2 łana osadniczego, 4 komorników i 3 rzemieślników. W 1620 r. było tu 1 i 1/3 łana kmiecego, 1 i 1/2 łanu wcielonego do folwarku, 3 komorników i 2 rzemieślników; tenutaryuszami byli spadkobiercy Karnkowskiego.

W XIX w. wieś z pustką Lipinem tworzyły okręg wiejski mający 87 dymów, 845 mieszkańców (w tym 624 katolików i 221 protestantów) i 428 ha (227 roli, 177 łąk). Tutejszy folwark miał 5 dymów, 79 mieszkańców (w tym 57 katolików i 22 protestantów) i 337,45 ha. Uprawiano tu wierzbę koszykarską.

Raczyce (*Ratschitz*) – wieś i folwark na prawym brzegu Baryczy. W 1579 r. Raczyce znajdowały się rękach Feliksa Kurowskiego, a w 1618 r. w rękach sukcesorów Daćboga Karnkowskiego. W późniejszych czasach przyłączono je do dóbr księstwa krotoszyńskiego.

W XIX w. wieś miała 92 dymy i 756 mieszkańców (w tym 728 katolików i jedynie 28 protestantów). Folwark liczył 31 mieszkańców w 3 dymach. Wieś miała 227,68 ha w tym: 172,17 ha roli, 38,30 ha łąk i 17,21 ha nieużytków. Właścicielem Raczyca był wówczas książę Thurn-Taxis.

Świeca (*Świeka, Świeca*), stanowiła okręg wiejski składający się z wsi Świeca liczącej w I połowie XIX w. 67 dymów i 379 mieszkańców, wsi Piaski liczącej 49 dymów i 457 mieszkańców, osady *Schwedensehanze* liczącej 7 dymów i 35 mieszkańców oraz osady Zawidze liczącej 5 dymów i 40 mieszkańców. Cały okręg w I połowie XIX w. liczył 128 dymów zamieszkiwanych przez 911 mieszkańców (w tym 893 katolików i 18 protestantów) i obejmował 887 ha (w tym 481 roli, 257 łąk i 42 lasu).

Glińnica – wieś i gmina składająca się z 4 miejscowości: 1) wsi Glińnica liczącej w I połowie XIX w. 53 dymy zamieszkiwane przez 421 mieszkańców (w tym 209 ewangelików i 212 katolików; 92 mieszkańców było analfabetami) oraz folwarku Glińnica liczącego jedynie 2 dymy z 28 mieszkańcami; 2) kolonii Kaczory (*Katschuren*) liczącej 11 dymów i 107 mieszkańców z folwarkiem liczącym jedynie 1 dym i 22 mieszkańców; 3) pustkowie Biadaszki; 4) domu szosowego.

Garki – wieś licząca w I połowie XIX w. 90 dymów zamieszkałych przez 772 mieszkańców (w tym 174 ewangelików, 583 katolików i 15 żydów, 412 mieszkańców było analfabetami).

Ewangelicy w Garkach mieli być w większości Polakami, osiadłymi tam w XVII w. – według podań mieli oni zostać wypędzeni ze Śląska przez hrabiego Dohna.

Huta – wieś i gmina, na którą składały się 4 miejscowości: a) wieś i pustkowie Huta, b) osada Harych, c) osada Żurów i d) osada Chałupki. Huta liczyła w I połowie XIX w. 49 dymów zamieszkałych przez 325 mieszkańców (w tym 23 ewangelików i 302 katolików, 91 mieszkańców było niepiśmiennych).

Boników – wieś z pustkowie Bałamańek licząca w I połowie XIX w. 75 dymów i 594 mieszkańców (w tym 346 ewangelików i 248 katolików, 209 mieszkańców było analfabetami).

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy ma swoją definicję ustawową, zawartą w *ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, gdzie w art. 2 pkt 16e stwierdzono, że przez krajobraz *należy rozumieć postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka*.

Osadnictwo w rejonie Odolanowa rozwijało się na nizinnych terenach leżących w dorzeczu Baryczy i Kurocha oraz ich licznych dopływów. Były to w znacznym stopniu podmokłe tereny bagienne, pokryte w większości lasami. Stąd rozwój form przestrzennych osadnictwa wiejskiego był w dużym stopniu determinowany takimi warunkami naturalnymi i wiążącymi się z nimi możliwościami rozwoju określonych sposobów gospodarowania.

Jednymi z najbardziej charakterystycznych dla takich terenów układów planistycznych wsi są tzw. rzędówki bagienne o zabudowie skupionej wzdłuż drogi o nieregularnym przebiegu, powstałe na miejscach osuszonych bagien i karczunków leśnych, przekształcone z czasem w wielodrożnice; tego typu schematy możliwe są jeszcze do odczytania we wsiach Nadstawki, **Huta**, **Świeca** i Kuroch.

Jednymi z najstarszych układów przestrzennych wsi są z kolei owalnice, w których zabudowa grupowała się wokół wydłużonego, centralnego placu wsi. Ten schemat przestrzenny czytelny jest jeszcze w centrach wsi Nabyszyce, **Glińnica** i **Uciechów**.

Wsie skupione, mające charakter wsi wielodrożnej, zachowały się w: **Racyzcach**, **Garkach**, Bonikowie i Tarchałach Wielkich.

Najmłodszymi założeniami przestrzennymi są zakładane w XIX wieku, kolonie powłaszczeniowe, z zabudową usytuowaną po jednej (czasem po obu) stronach drogi wiejskiej i wydłużonymi, wąskimi działkami. Takie układy przestrzenne zachowały się szczególnie w **Tarchałach Małych** i **Gorzycach Małych**. Regularny schemat ulicowy zachowuje obecne Wierzbno.

Zakłócenia w pierwotne rozplanowanie przestrzenne wsi wprowadzało lokowanie w nich założeń dworskich i folwarcznych. Ich pozostałości zachowały się w: **Tarchałach Wielkich**, **Babach**, Gliśnicy oraz Raczykach; poza pierwotnym rozplanowaniem zabudowy wiejskiej zlokalizowane zostały założenia dworsko-parkowe w Uciechowie oraz Hucie.

Specyfikę gminy określiły zarówno warunki przyrodnicze – położenie na północnej granicy Doliny Baryczy, na terenie lekko pofałdowanym o ubogich glebach i przeważającej gospodarce leśnej, jak i polityczne – obszar pogranicza pomiędzy Śląskiem i Wielkopolską.

Dostępność drewna zdecydowała, że przez długi czas było ono podstawowym surowcem budowlanym, używanym przy wznoszeniu nawet znaczniejszych budowli, czego znakomitym przykładem jest drewniany kościół pw. św. Barbary. W XIX w. w oparciu głównie o lokalne pokłady gliny rozpoczęto zastępowanie budynków drewnianych budowlami murowanymi. Proces ten był w znacznym stopniu stymulowany przepisami, które utrudniały ubezpieczenie budynku drewnianego jak i katastrofalnymi pożarami (nawiedzającymi kilkakrotnie Odolanów w XIX w.).

5.2.3. Zabytki nieruchome

Zgodnie z definicją u.o.z. (art. 3 pkt 1 i 2) zabytek nieruchomy to: *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź*

zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki nieruchomości znajdujące się na terenie gminy i miasta Odolanów można podzielić na cztery zasadnicze kategorie: układy przestrzenne (założenia urbanistyczne i ruralistyczne), obiekty sakralne, dwory, obiekty mieszkalne i gospodarcze.

Miejski układ przestrzenny Odolanowa

Istniejąca obecnie historyczna substancja Odolanowa pochodzi zasadniczo z XIX w. co ma związek z katastrofalnymi pożarami, które nawiedzały miasto od końca XVIII w.: w 1798 r. pożar zniszczył zabudowę Górki, w 1808 r. spłonęła niemal cała zabudowa rynkowa, w 1856 r. pożar spustoszył Przedmieście Zamkowe, a największe straty miasto poniosło w wyniku wielkiego pożaru w roku 1876 po którym to wykonano regulację planistyczną zabudowy okolicy rynkowej.

Obecna, historyczna, zabudowa Odolanowa wyraźnie wskazuje na historycznie ukształtowaną odrębność trzech przestrzeni miejskich: centrum [obszar dawnego miasta lokacyjnego – *Adelnau*], Przedmieście Zamkowe [*Schloßvorst*] i Przedmieście Górka [*Gurka*].

Centrum [Rynek, plac Kościuszki, ulice Kaliska, Krotoszyńska] zabudowane są dwu-, trzykondygnacyjnymi kamienicami usytuowanymi w pierzejach placów i ulic. Oba przedmieścia z kolei są zabudowane głównie niewielkimi, parterowymi domami, ustawionymi kalenicowo w pierzejach ulic [zwłaszcza Krotoszyńskiej, Kaliskiej, Ostrowskiej, Poznańskiej]. Ta XIX-wieczna zabudowa przedmieść przetrwała w zasadniczym zrębie do chwili obecnej, uzupełniona w XX w. o budynki nowe i pochodzące z przebudów, o podobnym charakterze i układzie, murowane i częściej niż dotąd dwukondygnacyjne.

Układy ruralistyczne

Układy przestrzenne i zabudowa wsi determinowane były warunkami naturalnymi – osadnictwo lokowane było głównie na obszarze szerokich, porośniętych pierwotnie lasami, bagnistych dolin Baryczy i Kurocha.

Jednymi z najbardziej charakterystycznych dla takich terenów układów planistycznych wsi są tzw. rzędówki bagicienne o zabudowie skupionej wzdłuż drogi o nieregularnym przebiegu, powstałe na miejscach osuszonych bagic i karczunków leśnych, przekształcone z czasem w wielodrożnice; tego typu schematy możliwe są jeszcze do odczytania we wsiach Nadstawki, Huta, Świeca i Kurach. Do najstarszych układów przestrzennych wsi na tym

terenie wsi należą owalnice, w których zabudowa grupowała się wokół wydłużonego, centralnego placu wsi. Ten schemat przestrzenny czytelny jest jeszcze w centrach wsi Nabyszyce, Glińnica i Uciechów. Wsie wielodrożne, o skupionej zabudowie zachowały się w: Raczcach, Garkach, Bonikowie i Tarchałach Wielkich. Najmłodszymi założeniami przestrzennymi na tym terenie są zakładane w XIX w. kolonie powłaszczeniowe, z zabudową usytuowaną po jednej (czasem po obu) stronach drogi wiejskiej i wydłużonymi, wąskimi działkami. Takie układy przestrzenne zachowały się szczególnie w **Tarchałach Małych** i **Gorzycach Małych**. Regularny schemat ulicowy zachowuje obecne Wierzbno.

Pierwotne rozplanowanie przestrzenne wsi było zakłócanie poprzez lokowanie w nich założeń dworskich i folwarcznych. Ich pozostałości zachowały się w: **Tarchałach Wielkich**, **Babach**, Glińnicy oraz Raczcach; poza pierwotnym rozplanowaniem zabudowy wiejskiej zlokalizowane zostały założenia dworsko-parkowe w Uciechowie oraz Hucie.

Zabytki sakralne

Kościół parafialny pw. Św. Marcina w Odolanowie

Pierwsza wzmianka o drewnianym kościele w Odolanowie [i jego ówczesnym plebanie Wojciechu] pochodzi z 1408 r. W 1552 r. starosta odolanowski, Marcin Zborowski przekazał kościół innowiercom, w których posiadaniu pozostawał on do początku lat 70. XVI w.

W 1767 r. pożar zniszczył plebanię, wraz z nią spłonęła też cała dokumentacja parafialna. W 1784 r. istniał nowy budynek kościelny, z tzw. muru pruskiego [wcześniejszy być może spłonął wraz z plebanią w 1767 r.]. W 1794 r. księżna Eleonora z Cetnerów Sułkowska, starościna odolanowska ufundowała klasycystyczny kościół murowany. Jego budowę rozpoczęto w kwietniu 1794 r. według projektu Franciszka Jakubowskiego z Koła; prace ciesielskie wykonywał Kastner, cieśla z Kalisza. Nadzór nad pracami pełnił Jan Lizak z Bab, inżynier, zarządca starostwa odolanowskiego. Budowę ukończono w czerwcu 1796 r.

W 1872 r. wykonano prace na wieży: wymianę blachy na helmie oraz złocenie kuli w zwieńczeniu. W latach 1912–1913 rozbudowano kościół wg projektu Rogera Sławskiego: dobudowany został wówczas trzynawowy, orientowany korpus z prezbiterium. W 1940 r. kościół został zamknięty i przeznaczony przez hitlerowców na magazyn.

Zachowało się wyposażenie i wystrój kościoła pochodzące z końca XVIII–XIX w.

Kościół parafialny pw. Św. Barbary

Pierwotny kościół pw. św. Barbary zlokalizowany na przedmieściu Górka, na cmentarzu grzebalnym został ufundowany w 1622 r. przez Gryzeldę z Sobieskich Rozdrażewską. Obecny kościół wzniesiony został w 1784 r., poddany restauracji w 1856 r. Kościół był kilkakrotnie remontowany – w latach 1873–1877, w 1909 r. (prace porządkowo-remontowe) oraz 1928 r. (nowa wieża i hełm, otynkowanie wnętrz, wzmocnienie fundamentów). Parafia przy kościele św. Barbary jest stosunkowo młoda, została bowiem erygowana w 1972 r.

Kościół pw. Św. Barbary jest budowlą drewnianą (o konstrukcji zrębowej oszalowanej – ściany zewnętrzne i stupowej – ściany wewnętrzne) wzniesioną na fundamencie kamienno-ceglanym. Dwuspadowe dachy nawy i prezbiterium pokryte są gontem, hełm wieży zaś blachą.

W kościele zachowało się wyposażenie i wystrój z XVIII–XIX w.

Dawny zbór ewangelicki w Odolanowie

Zbór ewangelicki w Odolanowie wzniesiony został w latach 1777–1780. Wybudowano go jako budowlę centralną, w drewnianej konstrukcji szkieletowej z wysokim łamanym dachem typu polskiego z wieżyczką. Wnętrze otoczone emporami nakryto zwierciadlanym stropem przypominającym ośmioboczną kopułę. Ze względu na stan techniczny zbór był gruntownie restaurowany w latach 1875–1876 i 1892–1893 (zapewne wówczas konstrukcję szkieletową zastąpiono murami i otynkowano). Wewnątrz zachowane rokokowe wyposażenie z 4 ćwierci XVIII w. – ołtarz, ambona i chrzcielnica oraz obraz *Ostatniej Wieczery* z XVIII wieku. Obiekt użytkowany dla potrzeb sakralnych jeszcze w latach 50. XX w. Od 1980 r., już jako nieużytkowany, został przejęty na własność przez Gminę Odolanów.

Dla zabezpieczenia obiektu przed degradacją, a w szczególności dla wykorzystania budynku d. zboru na rzecz odolanowskiej społeczności, Gmina i Miasto Odolanów zrealizowała projekt przystosowania dawnego zboru do funkcji kulturalnej – sala koncertowa, wystawiennicza i konferencyjna (w ramach Wielkopolskiego RPO na lata 2014–2020) przeprowadzając kompleksowe prace konserwatorskie i remontowe obiektu wraz z zagospodarowaniem jego otoczenia.

Dzięki przeprowadzonym pracom budynek dawnego zboru, będący ważną częścią lokalnego dziedzictwa kulturowego (zarówno materialnego, jak i niematerialnego – świadek dawnej miejscowej społeczności ewangelickiej) służy obecnie miejscowej społeczności (wraz z otaczającym go Placem Kościuszki) jako centrum życia kulturalnego gminy.

Pałace i dwory**Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem w Tarchalach Wielkich**

Tarchały Wielkie występują w dokumentach co najmniej od 1271 r. W 1579 r. właścicielami byli Jakub Boniński i Paweł Krakowski oraz Tarchalscy vel Tarchatowie herbu Zagłoba. W rękach tych ostatnich były jeszcze w XVII w. W 1649 r. Bolesław Leszczyński herbu Wieniawa kupił Tarchały, które włączył do dóbr przygodzickich. Częścią tych dóbr pozostawały aż do okresu międzywojennego. W 1926 r. Tarchały Wielkie były własnością ordynata przygodzickiego księcia Ferdynanda Radziwiłła. Majątek liczył wówczas 349 hektarów.

Istniejący do dzisiaj dwór (dom dzierżawcy) został wzniesiony ok. 1825 r., jako obiekt parterowy, nakryty dachem naczółkowym, z dwu-filarowym gankiem wejścia na osi dodanym na początku XX wieku. Z dawnej zabudowy podwórza folwarcznego zachował się jedynie budynek spichlerza.

Zespół dworski z folwarkiem w Babach

Pierwsza wzmianka o Babach pochodzi z ok. 1505 r., gdy właścicielem dóbr był Stanisław Sławski herbu Mora, po którym odziedziczyły córki. Z nich Baby dostała Anna, żona Jana Prusaka. Folwark w samej części zwanej Baby powstał prawdopodobnie w XVII / XVIII stuleciu. W 1765 r. w folwarku był dwór drewniany, stajnie z wozownią, trzy stodoły, spichlerz, browar, gorzelnia i karczma. Trzymano 8 wołów i 8 koni. Około połowy XIX w. właścicielami

majątku byli Teofil Morawski a następnie jego brat Teodor. Za ich czasów został istniejący do dziś klasycystyczny dwór. Na pocz. XX w. dwór został rozbudowany.

Dwór jest obiektem murowanym, otynkowanym. Wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta, parterowy z użytkowym poddaszem. Elewacja frontowa (podobnie tylna) dziewięcioosiowa, z wejściem w osi środkowej. Trzy środkowe osie usytuowane w zwieńczonym trójkątnie podcieniu, podtrzymywanym na czterech okrągłych kolumnach ustawionych w pary. Dwór jest nakryty dachem naczółkowym, pokrytym dachówką ceramiczną.

Zachowana jest większość zabudowy dawnego folwarku: chlewy, gorzelnia oraz budynek inwentarski

Zespół dworski z folwarkiem w Hucie

Dwór dzierżawcy tutejszego majątku został wybudowany w 1881 r. Jest to budynek murowany, otynkowany. Na planie prostokąta, parterowy, na wysokiej podmurówce z użytkowym poddaszem. Elewacja frontowa pięcioosiowa, z wejściem w osi środkowej przez murowano-drewniany ganek. Budynek nakryty jest dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.

Z zabudowy folwarczej zachował się spichlerz, obora i na wpół zrujnowana stodoła.

Budynki mieszkalne / mieszkalno-gospodarcze i gospodarcze

Ze względu na dużą dostępność drewna, przez długi czas było ono podstawowym surowcem budowlanym, używanym przy wznoszeniu nawet znacznie większych budowli, czego znakomitym przykładem jest drewniany kościół pw. św. Barbary w Odolanowie (dawne przedmieście Górka).

W XIX w. w oparciu o lokalne pokłady gliny i wyrób trwalszych materiałów budowlanych – cegieł i dachówek, rozpoczęło się stopniowe wypieranie budynków drewnianych przez murowane lub rzadziej o konstrukcji ryglowej z wypełnieniem z cegły (częściej stosowana w obiektach gospodarczych). Proces ten był w znacznym stopniu stymulowany przepisami, które utrudniały ubezpieczenie budynku drewnianego, jak i katastrofalnymi pożarami (np. w Odolanowie). W efekcie wykształcił się charakterystyczny dla pogranicza Dolnego Śląska i Wielkopolski sposób budowy domów wiejskich jako budynków jedno lub dwu kondygnacyjnych nakrytych najczęściej dachem dwuspadowym z elewacją pozostawioną w surowej cegle, ze skromnym detalem architektonicznym.

W drugiej połowie XIX i na początku XX w. jedynie w Odolanowie zaczęły się pojawiać obiekty bardziej reprezentacyjne – dwu, trzykondygnacyjne kamienice wypełniające pierzeje rynku i wychodzących z niego ulicy oraz pojedyncze wolnostojące domy o willowym charakterze. Tego typu zabudowa powstała przy obecnej ulicy Krotoszyńskiej i Kaliskiej.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z definicją u.o.z. (art. 3 pkt 1 i 3) zabytek ruchomy jest: *rzeczą ruchomą, ich częścią lub zespołem, będącym dziełem człowieka lub związanym z jego działalnością i stanowiącym świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.*

Najważniejszym zespołem zabytków ruchomych na terenie gminy (o znaczeniu regionalnym) są XIX-wieczne krzyże autorstwa Pawła Brylińskiego – rzeźbiarza ludowego związanego z południową Wielkopolską, stojące w Kurochu, Nabyszycach, Tarchałach Wielkich, Bonikowie i Raczycach. Ponadto w kościołach pw. św. Marcina i pw. św. Barbary w Odolanowie znajdują się zespoły rzeźb z krzyży stojących niegdyś w Odolanowie, Glińnicy i Hucie.

Krzyże Pawła Brylińskiego w Bonikowie, Nabyszczach i Raczcach

Paweł Bryliński, żyjący w latach 1814–1890, był wędrownym rzeźbiarzem. Rzeźbił głównie w grubych dębowych belkach, rzadziej sosnowych. Na słupie krzyża Bryliński umieszczał rzeźby przytwierdzone dużymi gwoździami. Rzeźby wykonywał zazwyczaj oddzielnie, rzadko wycinał je bezpośrednio w drzewcu krzyża.

Najczęstszym motywem ikonograficznym w rzeźbiarstwie Pawła Brylińskiego była tematyka Wielkiego Tygodnia. Piętrowo ustawione, dochodzące do półtora metra wysokości rzeźby świętej Marii Magdaleny, Matki Boskiej, świętego Jana Ewangelisty, czasem jeszcze inne, adorowały umieszczonego nad nimi Chrystusa, nad którym często znajdował się jeszcze pelikan karmiący krwią małe. Bryliński często malował rzeźby, używając żywych kolorów – nie tylko szaty postaci ale również podkreślając w ten sposób rysy twarzy.

Dzieła Pawła Brylińskiego oprócz monumentalnego wyglądu odznaczają się wysokim kunsztem artystycznym. Przez kilkadziesiąt lat działalności rzeźbiarz wypracował własny styl, pozwalający łatwo odróżnić prace, które wyszły spod jego ręki. Charakteryzują się one dużym realizmem przedstawionych postaci, obfitą dekoracją i starannością wykonania detali.

Poza krzyżami Pawła Brylińskiego do zabytków ruchomych z terenu gminy i miasta Odolanów należy zaliczyć także: wyposażenie i wystrój miejscowych kościołów oraz płyty nagrobne i nagrobki znajdujące się na cmentarzach na terenie gminy.

W skład głównie XVII- i XVIII-wiecznego wystroju i wyposażenia świątyń wchodzi m.in. ołtarze, prospekty organowe, konfesjonały, obrazy, rzeźby, paramenty liturgiczne, a także płyty epitafijne właścicieli miejscowych majątków i dobrodziejów kościołów. Na cmentarzach zaś znajdują się nieliczne, zachowane zabytkowe nagrobki i płyty.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z definicją u.o.z. (art. 3 pkt 1 i 4) zabytek archeologiczny jest: *zabytkiem nieruchomym, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytkiem ruchomym, będący tym wytworem.*

W granicach gminy i miasta Odolanów zlokalizowane są 2 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego (wymienione w pkt. 5.3.) oraz 288 stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, wymienionych w poniższym zestawieniu.

Zabytki archeologiczne znajdujące się na terenie Gminy i Miasta Odolanów, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków⁴⁶

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
1	Glińnica	69-34	14	7	osada / kultura przeworska	
2		69-34	15	13	osada / kultura przedłużycka	
3		69-34	16	14	punkt osadniczy / kultura przedłużycka; późne średniowiecze	
4		69-34	17	15	punkt osadniczy / kultura przeworska	
5		69-34	18	16	punkt osadniczy / kultura pucharów lejkowatych; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
6		69-34	19	17	punkt osadniczy / kultura przeworska	
7		69-34	20	18	punkt osadniczy / kultura lużycka	
8		69-34	21	19	osada / kultura przeworska	
9		69-34	23	21	osada / kultura przeworska	
10		69-34	24	22	osada / kultura przeworska	
11		69-34	25	23	punkt osadniczy / kultura lużycka	
12		69-34	26	24	punkt osadniczy / kultura przeworska	
13		69-34	27	25	punkt osadniczy / kultura przeworska	
14		69-34	28	26	punkt osadniczy / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze	
15		69-34	29	27	osada / wczesne średniowiecze	
16		69-34	30	28	osada / wczesne średniowiecze	
17		69-34	31	29	punkt osadniczy / kultura przeworska	
18		69-34	32	30	punkt osadniczy / kultura przeworska	
19		69-34	33	31	osada / kultura przeworska	
20		69-34	34	32	osada / kultura przeworska; punkt osadniczy / kultura przeworska	
21		69-34	35	33	punkt osadniczy / kultura przeworska	
22		69-34	36	34	osada / kultura lużycka	
23		69-34	37	35	osada / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze	
24	Glińnica	69-34	bn	—	cmentarzysko kurhanowe / kultura mogiłowa	
25	Nabyszyce	69-34	38	1	grodzisko / wczesne średniowiecze	
26		69-34	39	2	osada / wczesne średniowiecze	
27		69-34	40	3	punkt osadniczy / kultura przeworska	
28		69-34	41	4	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
29		69-34	42	5	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
30		69-34	43	6	punkt osadniczy / kultura przeworska	
31		69-34	44	7	osada / wczesne średniowiecze	
32		69-34	45	8	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
33		69-34	46	9	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
34		69-34	47	10	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
35		69-34	48	11	punkt osadniczy / kultura przeworska	
36		69-34	49	12	osada / wczesne średniowiecze	
37		69-34	50	13	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	

⁴⁶ Na podstawie: www.zabytek.pl

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
38		69-34	51	14	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
39		69-34	52	15	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
40		69-34	53	16	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
41		69-34	54	17	osada / wczesne średniowiecze	
42		69-34	55	18	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
43		69-34	56	19	punkt osadniczy / kultura przeworska	
44		69-34	57	20	punkt osadniczy / kultura łużycka	
45		69-34	58	21	punkt osadniczy	
46		69-34	59	22	osada / kultura łużycka; osada / kultura przeworska	
47		69-34	60	23	punkt osadniczy / kultura łużycka	
48		69-34	61	24	osada / kultura przeworska	
49		69-34	62	25	osada / kultura przeworska	
50		69-34	63	26	osada / kultura przeworska	
51		69-34	64	27	osada / kultura łużycka	
52		69-34	65	28	punkt osadniczy	
53	Wierzbo	69-34	69	1	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
54		69-34	70	2	punkt osadniczy / kultura przeworska	
55	Gorzyce Małe	69-35	1	2	punkt osadniczy / kultura przeworska	
56		69-35	2	3	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
57		69-35	3	4	punkt osadniczy / kultura łużycka	
58		69-35	4	5	osada / wczesne średniowiecze	
59		69-35	5	6	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
60	Tarchały Małe	69-35	58	1	punkt osadniczy / pradziej	
61		69-35	59	2	osada / wczesne średniowiecze; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
62	Tarchały Wielkie	69-35	60	3	osada / kultura łużycka; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
63	Wierzbo	69-35	61	3	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
64		69-35	62	4	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
65	Glińnica	70-34	1	1	punkt osadniczy / epoka kamienia; osada / kultura łużycka; osada / wczesne średniowiecze	
66	Glińnica-Kaczory	70-34	2	7	punkt osadniczy / kultura przeworska	
67		70-34	3	8	punkt osadniczy / kultura łużycka	
68	Glińnica	70-34	4	9	punkt osadniczy / kultura łużycka	
69		70-34	5	10	punkt osadniczy / kultura przeworska	
70		70-34	6	11	punkt osadniczy / neolit	
71		70-34	7	12	osada / kultura przeworska	
72	Odolanów	70-34	8	1	znalezisko luźne / kultura łużycka	Lokalizacja mało precyzyjna – znalezisko luźne w rejonie dawnego zamku.
73		70-34	9	2	punkt osadniczy / kultura przedłużycka	
74		70-34	10	12	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
75		70-34	11	13	punkt osadniczy / kultura łużycka	
76		70-34	12	14	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
77		70-34	13	15	punkt osadniczy / kultura przeworska	

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
78		70-34	14	16	osada / wczesne średniowiecze	
79		70-34	15	17	punkt osadniczy / kultura przeworska	
80		70-34	16	18	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
81		70-34	17	19	punkt osadniczy / kultura przeworska	
82		70-34	18	20	punkt osadniczy / neolit; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
83		70-34	19	21	punkt osadniczy / kultura łużycka	
84		70-34	20	22	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
85		70-34	21	23	punkt osadniczy / kultura łużycka	
86	Raczyce	70-34	22	1	punkt osadniczy / neolit; osada / późne średniowiecze	
87		70-34	23	2	punkt osadniczy / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
88		70-34	24	3	osada / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze	
89		70-34	25	4	osada / kultura przeworska	
90		70-34	26	5	punkt osadniczy / kultura przeworska	
91		70-34	27	6	osada / kultura przeworska	
92		70-34	28	7	osada / kultura przeworska	
93		70-34	29	8	punkt osadniczy / kultura przeworska	
94		70-34	30	9	punkt osadniczy / kultura przeworska	
95		70-34	31	10	punkt osadniczy / kultura łużycka	
96		70-34	32	11	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
97		70-34	33	12	osada / wczesne średniowiecze	
98		70-34	34	13	osada / kultura przeworska	
99		70-34	35	14	osada / kultura przeworska; punkt osadniczy / średniowiecze	
100		70-34	36	15	punkt osadniczy / neolit; osada / kultura przeworska	
101		70-34	37	16	osada / kultura przeworska	
102		70-34	38	17	osada / kultura przeworska	
103		70-34	39	18	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
104		70-34	40	19	osada / kultura przeworska	
105	70-34	41	20	punkt osadniczy / kultura przeworska		
106	70-34	42	21	punkt osadniczy / kultura przeworska		
107	70-34	43	22	punkt osadniczy / kultura przeworska		
108	70-34	44	23	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze		
109	70-34	45	24	punkt osadniczy / neolit; osada / kultura przeworska; punkt osadniczy / późne średniowiecze		
110	70-34	46	25	punkt osadniczy / kultura przeworska		
111	70-34	47	26	osada / kultura przeworska		
112	70-34	48	27	punkt osadniczy / kultura przeworska		
113	70-34	49	28	osada / kultura przeworska		
114	70-34	50	29	punkt osadniczy / kultura łużycka		
115	70-34	51	30	osada / kultura przeworska		
116	70-34	52	31	osada / kultura przeworska		

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
117		70-34	53	32	punkt osadniczy / kultura przeworska	
118		70-34	54	33	punkt osadniczy / kultura przeworska	
119		70-34	55	34	punkt osadniczy / kultura przeworska	
120		70-34	56	35	osada / kultura przeworska	
121		70-34	57	36	punkt osadniczy / kultura przeworska	
122		70-34	58	37	osada / wczesne średniowiecze	
123		70-34	59	bn	cmentarzysko / kultura przeworska	Stanowisko znane ze źródeł archiwalnych – lokalizacja nieznaną.
124	Uciechów	70-34	61	2	osada / kultura przeworska	
125		70-34	62	3	punkt osadniczy / kultura przeworska	
126		70-34	62	4	osada / wczesne średniowiecze	
127		70-34	64	5	osada / kultura przeworska	
128		70-34	65	6	osada / wczesne średniowiecze	
129		70-34	66	7	punkt osadniczy / kultura przeworska	
130		70-34	67	8	punkt osadniczy / kultura przeworska	
131		70-34	68	9	punkt osadniczy / kultura przeworska	
132		70-34	69	10	punkt osadniczy / kultura przeworska	
133		70-34	70	11	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
134		70-34	71	12	punkt osadniczy / kultura łużycka	
135		70-34	72	13	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
136		70-34	73	14	punkt osadniczy / kultura przeworska	
137		70-34	74	15	osada / kultura przeworska	
138		70-34	75	16	osada / kultura przeworska	
139	Odolanów	70-34	78	bn	cmentarzysko / kultura łużycka	Stanowisko znane ze źródeł archiwalnych – lokalizacja nieznaną.
140	Glińnica-Baby	70-35	1	2	osada / kultura łużycka	
141	Glińnica	70-35	2	3	osada / kultura przedłużycka; osada / wczesne średniowiecze	
142		70-35	3	4	osada / kultura łużycka	
143		70-35	4	5	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
144		70-35	5	6	osada / wczesne średniowiecze	
145	Gorzyce Małe	70-35	6	1	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
146	Huta – Chałupki	70-35	7	1	punkt osadniczy / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze	
147	Huta	70-35	8	2	osada / kultura łużycka; osada / kultura przeworska; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze; huta / XVII/XVIII w.	
148		70-35	9	3	obozowisko / epoka kamienia	
149		70-35	10	4	osada / nieokreślona	
150		70-35	11	5	osada / kultura pucharów lejkowatych	
151		70-35	12	6	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
152		70-35	13	7	osada / wczesne średniowiecze	
153		70-35	14	8	osada / wczesne średniowiecze	
154		70-35	15	9	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
155		70-35	16	10	osada / kultura łużycka	

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
156		70-35	17	11	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
157		70-35	18	12	punkt osadniczy / kultura łużycka	
158		70-35	19	13	punkt osadniczy / kultura łużycka	
159		70-35	20	14	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
160		70-35	21	15	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
161		70-35	22	16	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
162		70-35	23	17	osada / wczesne średniowiecze	
163		70-35	24	18	osada / kultura łużycka	
164	Nadstawki	70-35	25	14	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
165		70-35	26	1	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
166		70-35	27	2	cmentarzysko / kultura łużycka	
167		70-35	28	3	punkt osadniczy / XIII–XIV w.	
168		70-35	29	4	punkt osadniczy / neolit; punkt osadniczy / kultura łużycka; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
169		70-35	30	5	punkt osadniczy / kultura łużycka	
170		70-35	31	6	punkt osadniczy / późny neolit; punkt osadniczy / kultura łużycka	
171		70-35	32	7	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
172		70-35	33	8	osada / kultura łużycka	
173		70-35	34	9	osada / neolit	
174		70-35	35	10	osada / kultura przeworska; osada / wczesne średniowiecze	
175		70-35	36	11	osada / kultura łużycka	
176		70-35	37	12	punkt osadniczy / II okres epoki brązu	
177		70-35	38	13	punkt osadniczy / XV/XVI w.	
178		Odolanów	70-35	39	3	zamek / późne średniowiecze
179	70-35		40	4	osada / neolit; osada / kultura łużycka	
180	70-35		41	5	osada / wczesne średniowiecze	
181	70-35		43	7	punkt osadniczy / epoka kamienia	
182	70-35		44	8	punkt osadniczy / kultura łużycka	
183	70-35		45	9	punkt osadniczy / kultura łużycka	
184	70-35		46	10	osada / wczesne średniowiecze	
185	70-35		114	bn	miasto lokacyjne / średniowiecze	Miasto średniowiecze ujęte jest w GEZ w części zabytków nieruchomych.
186	Tarchały Wielkie		70-35	47	1	punkt osadniczy / epoka kamienia; osada wczesne średniowiecze
187		70-35	48	2	osada / kultura łużycka; osada / wczesne średniowiecze	
188		70-35	49	3	osada / kultura łużycka; osada / wczesne średniowiecze	
189		70-35	50	4	osada / wczesne średniowiecze	
190		70-35	51	5	— / wczesne średniowiecze	
191		70-35	52	6	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
192		70-35	53	7	osada / wczesne średniowiecze	

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
193		70-35	54	8	punkt osadniczy / neolit; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
194		70-35	55	9	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
195		70-35	56	10	punkt osadniczy / neolit	
196		70-35	57	11	punkt osadniczy / kultura łużycka	
197		70-35	58	12	punkt osadniczy / kultura łużycka; osada / wczesne średniowiecze	
198		70-35	59	13	punkt osadniczy / kultura łużycka	
199		70-35	60	14	osada / kultura łużycka	
200		70-35	61	15	osada / wczesne średniowiecze	
201		70-35	62	16	punkt osadniczy / kultura łużycka; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
202		70-35	63	17	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
203		70-35	64	35	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
204		70-35	65	18	osada / kultura łużycka	
205		70-35	66	19	punkt osadniczy / kultura łużycka	
206		70-35	67	20	osada / kultura łużycka	
207		70-35	68	21	osada / wczesne średniowiecze	
208		70-35	69	22	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
209		70-35	70	23	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
210		70-35	71	24	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
211		70-35	72	25	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
212		70-35	73	26	punkt osadniczy / kultura łużycka	
213		70-35	74	27	osada / wczesne średniowiecze	
214		70-35	75	28	osada / wczesne średniowiecze	
215		70-35	76	29	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
216		70-35	77	30	punkt osadniczy / neolit	
217		70-35	78	31	punkt osadniczy / kultura łużycka; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
218		70-35	79	32	punkt osadniczy / kultura łużycka	
219		70-35	80	33	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
220		70-35	81	34	punkt osadniczy / XIII w.	
221	Garki	71-34	1	1	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
222		71-34	2	2	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
223		71-34	3	3	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
224		71-34	4	4	pracownia / nowożytność	
225		71-34	5	5	pracownia / nowożytność	
226		71-34	6	6	osada / wczesne średniowiecze	
227		71-34	7	7	punkt osadniczy / kultura przeworska	
228		71-34	8	8	punkt osadniczy / kultura przeworska	
229		71-34	9	9	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze; osada / nowożytność	
230		71-34	10	10	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
231		71-34	11	11	punkt osadniczy / neolit; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
232		71-34	30	12	punkt osadniczy / kultura łużycka	

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
233	Boników	71-34	32	13	punkt osadniczy / kultura łużycka	
234		71-34	33	14	punkt osadniczy / kultura przeworska	
235		71-34	34	1	punkt osadniczy / kultura łużycka	
236		71-34	35	2	osada / kultura przeworska	
237		71-34	36	3	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
238		71-34	37	4	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
239	Boników	71-35	7	5	punkt osadniczy / kultura pucharów lejkowatych	
240	Huta	71-35	52	20	punkt osadniczy / kultura łużycka	
241		71-35	53	21	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / kultura przeworska	
242		71-35	54	22	punkt osadniczy / epoka kamienia	
243	Świeca	71-35	1	1	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / kultura przeworska	
244		71-35	2	2	punkt osadniczy / kultura przeworska	
245		71-35	3	3	punkt osadniczy / kultura ceramiki sznurowej	
246		71-35	4	4	punkt osadniczy / kultura pucharów lejkowatych	
247		71-35	5	5	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
248		71-35	6	6	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / kultura przeworska	
249		71-35	8	7	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / okres nowożytny	
250		71-35	9	8	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / okres nowożytny	
251		71-35	10	9	osada / okres nowożytny	
252		71-35	11	10	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
253		71-35	12	11	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
254		71-35	13	12	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
255		71-35	14	13	punkt osadniczy / –	
256		71-35	15	14	punkt osadniczy / kultura łużycka	
257		71-35	16	15	punkt osadniczy / kultura przeworska; osada / okres nowożytny	
258		71-35	17	16	punkt osadniczy / –	
259		71-35	18	17	osada / kultura przeworska	
260		71-35	19	18	punkt osadniczy / kultura przeworska	
261		71-35	20	19	osada produkcyjna / kultura przeworska	
262		71-35	21	20	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / późne średniowiecze	
263		71-35	22	21	punkt osadniczy / kultura przeworska	
264		71-35	23	22	punkt osadniczy / kultura przeworska	
265		71-35	24	23	punkt osadniczy / –	
266	Świeca-Zawidza	71-35	25	24	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
267		71-35	26	25	punkt osadniczy / kultura przeworska	
268		71-35	38	26	punkt osadniczy / kultura przeworska	
269		71-35	39	27	punkt osadniczy / kultura przeworska	
270		71-35	40	28	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
271	Świeca	71-35	41	29	punkt osadniczy / kultura przeworska	

Lp	Miejscowość	Obsz. AZP	St. / obsz.	St. / msc.	Rodzaj stanowiska / chronologia	Uwagi
272		71-35	42	30	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
273		71-35	43	31	punkt osadniczy / epoka kamienia	
274		71-35	44	32	punkt osadniczy / kultura przeworska; punkt osadniczy / okres nowożytny	
275		71-35	45	33	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / kultura łużycka	
276		71-35	46	34	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
277		71-35	47	35	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
278		71-35	48	36	punkt osadniczy / kultura przeworska	
279		71-35	49	37	punkt osadniczy / epoka kamienia; punkt osadniczy / kultura przeworska	
280		71-35	50	38	punkt osadniczy / kultura łużycka	
281		71-35	51	39	punkt osadniczy / późne średniowiecze	
282		71-35	55	40	punkt osadniczy / epoka kamienia	
283		71-35	56	41	osada / okres nowożytny	
284		71-35	57	42	punkt osadniczy / kultura przeworska	
285		71-35	58	43	punkt osadniczy / epoka kamienia	
286		71-35	59	44	punkt osadniczy / kultura przeworska	
287		71-35	60	45	punkt osadniczy / wczesne średniowiecze	
288		71-35	61	46	osada / kultura przeworska	

Dziedzictwo archeologiczne jako zasób nieodnawialny (każda ingerencja w stanowisko archeologiczne – badania naukowe lub intencjonalne / bądź nieintencjonalne ich naruszenie – powodują bezpowrotne zniszczenie; badania naukowe stanowisk archeologicznych, pomimo niszczącego charakteru są jednak profesjonalnie dokumentowane, dzięki czemu wzbogacają naszą wiedzę o dziejach danego regionu) muszą podlegać szczególnej ochronie. Stąd stanowiska o własnej formie terenowej – grodziska (np. w Nabyszycach), kurhany, wały itp., powinny podlegać ochronie poprzez wpis do rejestru zabytków. Stanowiska o charakterze płaskim (nieczytelne na powierzchni ziemi), powinny być – przy każdym działaniu zagrażającym im naruszeniem lub zniszczeniem – objęte archeologicznymi badaniami ratowniczymi.

Przez działania zagrażające integralności lub istnieniu stanowisk archeologicznych należy rozumieć wszelkiego typu inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, np.: kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych i budowa zbiorników retencyjnych.

Odpowiednie zapisy ustalające konieczność prowadzenia archeologicznych badań ratowniczych (wyrzedzających) muszą być uwzględniane w zapisach aktów prawa miejscowego – miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ale także dokumentach określających warunki zabudowy. Respektowane muszą być także opinie i decyzje dotyczące kwestii ochrony dziedzictwa archeologicznego wydawane przez właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Jednym z najistotniejszych zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego, zwłaszcza ze względu na dużą skalę, jest planowana budowa zbiorników retencyjnych: Baby na Kurochu, którego szacowana powierzchnia ma wynosić ok. 160 ha oraz Zawidza na Złotnicy, o szacowanej powierzchni ok. 90 ha. W związku z tymi planami, znaczna liczba stanowisk archeologicznych może znaleźć się pod wodą; zagrożone podtopieniem / zalewaniem może być także grodzisko w Nabyszycach.

Najmniej narażone na różnego typu zagrożenia (zwłaszcza inwestycyjne) są stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenach leśnych (np. cmentarzysko kurhanowe) oraz terenach użytkowanych rolniczo w sposób ekstensywny, np. pastwiska w dolinach cieków wodnych.

5.2.6. Dziedzictwo niematerialne

„Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności [...]”⁴⁷.

Zgodnie z treścią Konwencji UNESCO, „niematerialne dziedzictwo kulturowe” przejawia się m.in. w następujących działaniach:

- a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) sztuki widowiskowe;
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym⁴⁸.

Jednym z najważniejszych celów Konwencji UNESCO jest w stosunku do „niematerialnego dziedzictwa kulturowego”, jest jego ochrona, rozumiana jako utrwalenie, zachowanie i przekazanie dziedzictwa następnym pokoleniom, co sprawia, że jest ono wciąż żywe, a jednocześnie może się zmieniać i dostosowywać. Dotyczy to przede wszystkim przekazywania umiejętności oraz wiedzy o jego znaczeniu.

Ochrona skupia się głównie na procesach przekazywania elementów dziedzictwa niematerialnego z pokolenia na pokolenie, a nie na wytwarzaniu konkretnych środków, za pomocą których jest wyrażane (takich jak przedstawienia taneczne, pieśni, instrumenty muzyczne czy rzemiosło). Polega głównie na podtrzymaniu woli zachowania i przekazania tych aspektów dziedzictwa niematerialnego, które są ważne dla następnych pokoleń przez wspólnoty, grupy i jednostki.

Aby dziedzictwo niematerialne wciąż było żywe, musi przede wszystkim pozostać istotne dla danej społeczności, być regularnie praktykowane i przyswajane w jej obrębie i pomiędzy pokoleniami. Działania mające na celu ochronę muszą zatem angażować wspólnoty, grupy, a w niektórych wypadkach także jednostki, które kultywują takie dziedzictwo. Społeczności same muszą brać udział w identyfikowaniu i definiowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego – to właśnie one decydują o tym, które praktyki stanowią część ich dziedzictwa kulturowego.

Stając się w 2011 roku stroną Konwencji, Polska przyjęła na siebie obowiązek opracowania i wdrożenia krajowego i pełnego systemu stałej i konsekwentnej ochrony, między innymi przez dokumentację zjawisk z zakresu objętego zapisami Konwencji oraz stworzenie zgodnie z zapisami Konwencji, jednego lub kilku spisów dziedzictwa niematerialnego dotyczącego zjawisk z obszaru danego kraju. Realizacją tego zobowiązania jest ustanowienie Krajowej Listy Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, której prowadzenie zostało powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa⁴⁹.

W Gminie i Mieście Odolanów najważniejszą rolę w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego poprzez kultywowanie tradycji, zwyczajów i obrzędów pełni Odolanowski Dom Kultury. Jednym z celów strategicznych działalności ODK jest: *Dbalność o dziedzictwo kulturowe*. Celami operacyjnymi są:

⁴⁷ Konwencja UNESCO Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. – Dz.U. z 2011 r. Nr 172 poz. 1018; art. 2 ust. 1.

⁴⁸ Konwencja UNESCO..., art. 1, ust. 2.

⁴⁹ Por.: <http://niematerialne.nid.pl/>

- Pielęgnowanie tradycji kulturowej, realizowane poprzez m.in. działalność zespołów tańca ludowego „Uciechowanie” i „Hucianie” (wsparcie merytoryczne zespołów); warsztaty z zakresu twórczości ludowej (spotkania i warsztaty z twórcami, promocja twórców ludowych i ich dorobku);
- Odzyskiwanie dóbr kultury, realizowane w ramach Muzeum Ziemi Odolanowskiej (gromadzenie i archiwizacja historycznych fotografii, dokumentów, przedmiotów).

Obok Odolanowskiego Domu Kultury ważną rolę w dokumentowaniu i ochronie dziedzictwa niematerialnego odgrywają także: Biblioteka Publiczna im. ks. Antoniego Ludwiczaka, a także organizacje pozarządowe i Koła Gospodyń Wiejskich, realizujące od lat szereg wydarzeń ściśle związanych z kultywowaniem zwyczajów i tradycji. Należą do nich m.in.

- **Festiwal Sztuki Ludowej i Warsztaty Haftu w Garkach** – organizatorem jest Fundacja im. św. Rity na rzecz Europejskiego Centrum – Muzeum Haftu na Ziemi Garkowskiej, a finały Festiwalu odbywają się na terenie Muzeum Haftu w Garkach.

Zamierzeniem organizatora jest upowszechnianie kultury ludowej, której przekaz i kultywowanie niestety zanikają wśród społeczności lokalnej. Festiwal i Warsztaty Haftu, to przekaz tradycji ludowej poprzez taniec, śpiew, muzykę oraz naukę haftu wielkopolskiego należącego do dziedzictwa narodowego. Impreza ma na celu upowszechnianie kultury ludowej i dziedzictwa narodowego oraz wspieranie rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych.

- **„Pierzoch” w Garkach** – jeszcze nie tak dawno w długie jesienne i zimowe wieczory w wielu domach wiejskich zbierały się Panny i Gospodynie na tzw. „Pierzochu” czyli darcia pierza. Przy miłych pogawędkach oraz wspólnym śpiewie mijały długie wieczory. Darto pierze gęsie, aby przygotować wsady do kolder i poduszek zazwyczaj dla Panny Młodej. Na koniec, gdy prace dobiegły już końca Gospodyni domu przygotowywała poczęstunek zwany „Tukiem” aby podziękować za wykonaną pracę.

Koło Gospodyń Wiejskich w Garkach postanowiły przypomnieć i kultywować tradycję darcia pierza. Panie spotykają się na tzw. „Pierzochu”, do udziału w którym zaprosiły dzieci i młodzież z miejscowej szkoły. Wieczorne spotkania przebiegały w miłej i radosnej atmosferze i stały się okazją do świetnej rozrywki, wspomnienia dawnych zwyczajów, wspólnego śpiewu oraz wielopokoleniowej integracji społecznej.

Na aktywność w życiu kulturalnym mieszkańców gminy istotny wpływ mają także świetlice wiejskie, działające w większości wsi na terenie gminy.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na obszarze Gminy i Miasta Odolanów znajdują się zabytki objęte dwoma z form ochrony wymienionych w art. 7 u.o.z. – wpisem do rejestru zabytków (zabytki nieruchome i zabytki ruchome) oraz ustaleniami ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych znajdujące się na terenie Gminy i Miasta Odolanów

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie	Numer decyzji	Data wpisu
1	Układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo osadnicze znajdujące się na obszarze lokacyjnego miasta Odolanowa wraz z otoczeniem stanowiącym strefę ochrony konserwatorskiej	Odolanów	1302 XV - XIX	666/A	15.04.1993
2	Dawny kościół ewangelicki	Odolanów	XVIII – XIX	Ak.I.11a/109 519/A	21.12.1932 31.12.1990
3	Kościół parafialny p.w. św. Marcina	Odolanów	XVIII – XX	KL.IV-73/56/54	19.05.1954

4	Kościół cmentarny pw. św. Barbary	Odolanów	1784	KL.IV-73/61/54	19.05.1954
---	-----------------------------------	----------	------	----------------	------------

Zabytki wpisane do rejestru zabytków archeologicznych znajdujące się na terenie Gminy i Miasta Odolanów

L.p.	Obiekt	Adres	Chronologia	Numer decyzji	Data wpisu
1	Układ urbanistyczny oraz archeologiczne warstwy kulturowo osadnicze znajdujące się na obszarze lokacyjnego miasta Odolanowa wraz z otoczeniem stanowiącym strefę ochrony konserwatorskiej	Odolanów	1302 XV - XIX	666/A	15.04.1993
2	Grodzisko pierścieniowate - st. 1 w miejscowości Nabyszyce, gm. Odolanów, pow. ostrowski, województwo wielkopolskie datowanego na fazę D i F wczesnego średniowiecza stan. 1, AZP 69-34/38	Nabyszyce	fazy D i F wczesnego średniowiecza	A/487 433/Wlkp/C	11.12.1986 19.07.2012

W przypadku stanowiska archeologicznego w Nabyszycach wpisanego do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich prac ziemnych naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych znajdujące się na terenie Gminy i Miasta Odolanów

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie	Numer decyzji	Data wpisu
1	Krzyż przydrożny autorstwa Pawła Brylińskiego	Odolanów	1846	26/B	1.06.1968
2	Wyposażenie i wystrój zboru poewangelickiego w Odolanowie – 8 obiektów	Odolanów	XVIII – pocz. XX	28/Wlkp/B	20.06.2001
3	Zespół rzeźb z krzyża wielofiguralnego przydrożnego w Nabyszycach, autorstwa Pawła Brylińskiego, fundacji W.A. Hoffmanów	Nabyszyce	1882	99/B	26.06.1989
4	Zespół rzeźb z krzyża wielofiguralnego w Bonikowie, autorstwa Pawła Brylińskiego	Boników	1858	149/B	20.12.1994
5	Zespół rzeźb z krzyża wielofiguralnego we wsi Raczyce, zapewne autorstwa Pawła Brylińskiego	Raczyce	2 poł. XIX	154/B	14.06.1995
6	Zespół rzeźb z krzyża wielofiguralnego we wsi Kuroch, autorstwa Pawła Brylińskiego	Kuroch	1880	156/B	16.06.1995
7	Pianino marki Traugott Berndt Breslau	Garki	1900	524/Wlkp/B	13.03.2019

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

W gminnej ewidencji zabytków, zgodnie z przepisami art. 22 ust. 5 u.o.z., powinny być ujęte:

- 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
- 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
- 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*

Aktem prawnym regulującym kwestię prowadzenia gminnej ewidencji zabytków jest *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za*

*granicę niezgodnie z prawem*⁵⁰. W 2019 weszła w życie nowelizacja części przepisów ww. rozporządzenia⁵¹. Wprowadzone wówczas regulacje nakładają na władze gmin prowadzących gminne ewidencje zabytków konieczność wykonywania obowiązków o charakterze informacyjnym. Szczegółowe przepisy znalazły się w § 18b:

Zmianie uległ także wzór karty adresowej zabytku wpisanego do gminnej ewidencji zabytków. Najbardziej znaczące jest wprowadzenie dwóch nowych pozycji: 8. *Historia, opis i wartości* oraz 9. *Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji*. W wyniku tych zmian konieczne będzie określenie wartości zabytku uzasadniających sporządzenie karty adresowej GEZ oraz włączenie jej gminnej ewidencji zabytków, a także określenie najpilniejszych postulatów konserwatorskich wobec tego zabytku.

Co istotne, zgodnie z nowelizacją ww. rozporządzenia karty adresowe znajdujące się obecnie w gminnej ewidencji zabytków nie będą musiały być aktualizowane.

Zgodnie z cytowaną wyżej treścią przepisu art. 22 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: 5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*

- 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
- 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
- 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*

Gminna ewidencja zabytków Gminy i Miasta Odolanów została przyjęta na mocy Zarządzenia nr 49/2018 Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów⁵². Obejmowała ona 237 obszarów i obiektów zabytkowych z terenu Miasta Odolanów, 72 obszary i obiekty z terenu wiejskiego Gminy i Miasta Odolanów oraz 285 obiektów archeologicznych z terenu Gminy i Miasta Odolanów. Łącznie w gminnej ewidencji zabytków Gminy i Miasta Odolanów znajdowały się 594 obszary i obiekty zabytkowe.

W trakcie prac nad *Programem opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026*, przeprowadzona została – oparta na pracach terenowych – kompleksowa weryfikacja „Gminnej ewidencji zabytków nieruchomych” Gminy i Miasta Odolanów i ujednolicenie jej z zestawieniem zabytków nieruchomych publikowanym przez Wielkopolski Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. W efekcie tych prac sporządzona została lista licząca 270 pozycji. Znalazły się na niej wszystkie obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków z obszaru Gminy i Miasta Odolanów oraz obszary i obiekty zabytkowe opisane w art. 22 ust. 5 pkt 2 i 3 u.o.z. proponowane do wprowadzenia do gminnej ewidencji zabytków Gminy i Miasta Odolanów.

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
1	Odolanów			układ urbanistyczny miasta	1302 [XV-XIX]	666/A z 15.04.1993	
2	Odolanów	Rynek	9	kościół parafialny pw. św. Marcina	XVIII-XX	573/A z 19.05.1954	
3	Odolanów	Rynek	9	plebania	poł. XIX		
4	Odolanów	pl. Św. Barbary	9	kościół parafialny pw. św. Barbary	1784-1928	577/A z 19.05.1954	
5	Odolanów	pl. Św. Barbary	9	plebania przy kościele na górcie	k. XIX		
6	Odolanów	pl. Św. Barbary	9	budynek gospodarczy przy plebanii	k. XIX / pocz. XX		

⁵⁰ Tekst jednolity – Dz.U. z 2021 r. poz. 56.

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019 r. poz. 1886).

⁵² Zarządzenie Nr 48/2018 Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów z dnia 5 kwietnia 2018 r. w sprawie: przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy i Miasta Odolanów – <https://www.bip.odolanow.pl/370,rok-2018?tresc=5190>

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
7	Odolanów	pl. Św. Barbary	9	budynek gospodarczy przy plebanii	l. 20. XX		
8	Odolanów	pl. Św. Barbary		brama i fragment ogrodzenia cmentarza	k. XIX / pocz. XX		
9	Odolanów	pl. Św. Barbary		drzewostan wokół kościoła	XVIII-XIX		
10	Odolanów	pl. Św. Barbary		studnia na cmentarzu			
11	Odolanów	pl. Kościuszki	4a	kościół ewangelicki	XVIII-XIX	519/A z 31.12.1990	
12	Odolanów	pl. Kościuszki	4	pastorówka [ob. przedszkole]	3/4 ćw. XIX		
13	Odolanów	Chwaliszewska		cmentarz parafialny	XX		
14	Odolanów	Spokojna		cmentarz przykościelny parafialny	XVIII		
15	Odolanów	Raszkowska		cmentarz ewangelicki	XIX		
16	Odolanów	Kaliska		cmentarz poewangelicki	XIX		
17	Odolanów	Krotoszyńska	9	synagoga [ob. dom mieszkalny – nieużytkowany]	1835		
18	Odolanów	Rynek	1	ratusz	k. XIX		
19	Odolanów	pl. Kościuszki		oficyna	k. XIX		
20	Odolanów	Rynek	2	d. szkoła zbiorcza	po 1900		
21	Odolanów	Rynek	11	szkoła [ob. siedziba Urzędu Gminy i Miasta Odolanów]	poł. XIX		
22	Odolanów	Bartosza	7	Dom Kultury	ok. 1906		
23	Odolanów	Bartosza	3	poczta	ok. 1905		
24	Odolanów	Dworcowa	2	dworzec kolejowy [ob. dom]	ok. 1900		
25	Odolanów	Krotoszyńska	118	wieża ciśnieni	1903		
26	Odolanów	Krotoszyńska	121	Liceum Ogólnokształcące	pocz. XX		
27	Odolanów	pl. Kościuszki	10	dom [ob. Bank Spółdzielczy]	3/4 ćw. XIX		
28	Odolanów	1 Maja	8	remiza strażacka	l. 30. XX		
29	Odolanów	pl. Św. Barbary	1	dom	ok. 1907		
30	Odolanów	pl. Św. Barbary	2	dom	1 poł. XIX		
31	Odolanów	pl. Św. Barbary	4	dom	poł. XIX		
32	Odolanów	pl. Św. Barbary	5	dom	3 ćw. XIX		
33	Odolanów	pl. Św. Barbary	6	dom	4 ćw. XIX		
34	Odolanów	pl. Św. Barbary	7	dom	4 ćw. XIX		
35	Odolanów	pl. Św. Barbary	8	dom	4 ćw. XIX		
36	Odolanów	Bartosza	1	dom	2 poł. XIX		
37	Odolanów	Bartosza	2	dom	ok. 1930		
38	Odolanów	Bartosza	4	dom	1927		
39	Odolanów	Bartosza	6	dom	ok. 1930		
40	Odolanów	Bartosza	8	dom	ok. 1930		
41	Odolanów	Bartosza	12	dom	1927		
42	Odolanów	Bartosza	16	dom	ok. 1897		
43	Odolanów	Bartosza	16a	dom	ok. 1897		
44	Odolanów	Dąbrówki	2	dom	pocz. XX		
45	Odolanów	Dąbrówki	7	dom	l. 30. XX		
46	Odolanów	Dąbrówki	8	dom	l. 20. XX		
47	Odolanów	Dąbrówki	10	dom	pocz. XX		
48	Odolanów	Dąbrówki	9-11	zagroda [dom i stodoła]	4 ćw. XIX		
49	Odolanów	Dąbrówki	14	dom	l. 30. XX		
50	Odolanów	Dąbrówki	15	zagroda [dom i stodoła]	1909		

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
51	Odolanów	Dąbrówki	17	zagroda [dom i stodoła]	ok. 1910		
52	Odolanów	Dąbrówki	24	dom	I. 20. XX		
53	Odolanów	Dworcowa	1	dom	ok. 1906		
54	Odolanów	Kaliska	1	dom	4 ćw. XIX		
55	Odolanów	Kaliska	2	dom	4 ćw. XIX		
56	Odolanów	Kaliska	3	dom	3/4 ćw. XIX		
57	Odolanów	Kaliska	4	dom	2 poł. XIX		
58	Odolanów	Kaliska	5	dom	4 ćw. XIX		
59	Odolanów	Kaliska	6	dom	2 poł. XIX		
60	Odolanów	Kaliska	7	dom	4 ćw. XIX		
61	Odolanów	Kaliska	12	dom	I. 30-70. XX		
62	Odolanów	Kaliska	19	dom	1911		
63	Odolanów	Kaliska	44	dom	I. 30. XX		
64	Odolanów	Kaliska	46	dom	3 ćw. XIX		
65	Odolanów	Kaliska	47	dom	2 poł. XIX		
66	Odolanów	Kaliska	48	dom	k. XIX / pocz. XX		
67	Odolanów	Kaliska	49	dom	I. 20. XX		
68	Odolanów	Kaliska	62	dom	pocz. XX		
69	Odolanów	pl. Kościuszki	2	dom	4 ćw. XIX		
70	Odolanów	pl. Kościuszki	3	dom	2 poł. XIX		
71	Odolanów	pl. Kościuszki	5	dom	ok. 1900		
72	Odolanów	pl. Kościuszki	7	dom	ok. 1910		
73	Odolanów	pl. Kościuszki	8	dom	4 ćw. XIX		
74	Odolanów	pl. Kościuszki	9	dom	3/4 ćw. XIX		
75	Odolanów	pl. Kościuszki	11	dom	3/4 ćw. XIX		
76	Odolanów	Krotoszyńska	1	dom	po 1900		
77	Odolanów	Krotoszyńska	2	dom	4 ćw. XIX		
78	Odolanów	Krotoszyńska	3	dom	I. 30. XIX		
79	Odolanów	Krotoszyńska	4	dom	4 ćw. XIX		
80	Odolanów	Krotoszyńska	5	dom	pocz. XX		
81	Odolanów	Krotoszyńska	6	dom	4 ćw. XIX		
82	Odolanów	Krotoszyńska	7	dom	k. XIX		
83	Odolanów	Krotoszyńska	8	dom	3 ćw. XIX		
84	Odolanów	Krotoszyńska	9	dom	2 poł. XIX		
85	Odolanów	Krotoszyńska	10	dom	3 ćw. XIX		
86	Odolanów	Krotoszyńska	11	dom	I. 30. XX		
87	Odolanów	Krotoszyńska	12	dom	3 ćw. XIX		
88	Odolanów	Krotoszyńska	13	dom	po 1900		
89	Odolanów	Krotoszyńska	14	dom	4 ćw. XIX		
90	Odolanów	Krotoszyńska	15	dom	k. XIX		
91	Odolanów	Krotoszyńska	16	dom	I. 20. XX		
92	Odolanów	Krotoszyńska	17	dom	3/4 ćw. XIX		
93	Odolanów	Krotoszyńska	19	dom	I. 30. XX		
94	Odolanów	Krotoszyńska	20	dom	ok. 1910		
95	Odolanów	Krotoszyńska	23	dom	ok. 1910		
96	Odolanów	Krotoszyńska	35	dom	pocz. XX		

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
97	Odolanów	Krotoszyńska	38	dom	pocz. XX		
98	Odolanów	Krotoszyńska	39	dom	4 ćw. XIX		
99	Odolanów	Krotoszyńska	41	dom	I. 80. XIX		
100	Odolanów	Krotoszyńska	43	dom	1904		
101	Odolanów	Krotoszyńska	47	dom	4 ćw. XIX		
102	Odolanów	Krotoszyńska	49	dom	4 ćw. XIX		
103	Odolanów	Krotoszyńska	51	dom	4 ćw. XIX		
104	Odolanów	Krotoszyńska	53-53a	dom	4 ćw. XIX		
105	Odolanów	Krotoszyńska	54	dom	ok. 1930		
106	Odolanów	Krotoszyńska	55a	dom	k. XIX		
107	Odolanów	Krotoszyńska	56	dom	po 1945		
108	Odolanów	Krotoszyńska	58	dom	4 ćw. XIX		
109	Odolanów	Krotoszyńska	60	dom	4 ćw. XIX		
110	Odolanów	Krotoszyńska	61	dom	I ćw. XIX		
111	Odolanów	Krotoszyńska	62	dom	3/4 ćw. XIX		
112	Odolanów	Krotoszyńska	63	dom	4 ćw. XIX		
113	Odolanów	Krotoszyńska	64	dom	4 ćw. XIX		
114	Odolanów	Krotoszyńska	65	dom	4 ćw. XIX		
115	Odolanów	Krotoszyńska	66	dom	4 ćw. XIX		
116	Odolanów	Krotoszyńska	67	dom	pocz. XX		
117	Odolanów	Krotoszyńska	68	dom	3/4 ćw. XIX		
118	Odolanów	Krotoszyńska	70	dom	4 ćw. XIX		
119	Odolanów	Krotoszyńska	71	dom	I. 20. XX		
120	Odolanów	Krotoszyńska	72	dom	4 ćw. XIX		
121	Odolanów	Krotoszyńska	74	dom	poł. XIX		
122	Odolanów	Krotoszyńska	75	dom	I.. 30. XX		
123	Odolanów	Krotoszyńska	77	dom	I. 20. XX		
124	Odolanów	Krotoszyńska	79	dom	I. 80 XIX		
125	Odolanów	Krotoszyńska	80	dom	4 ćw. XIX		
126	Odolanów	Krotoszyńska	81	dom	4 ćw. XIX		
127	Odolanów	Krotoszyńska	82-82a	dom	4 ćw. XIX		
128	Odolanów	Krotoszyńska	83	dom	4 ćw. XIX		
129	Odolanów	Krotoszyńska	85	dom	4 ćw. XIX		
130	Odolanów	Krotoszyńska	86	dom	4 ćw. XIX		
131	Odolanów	Krotoszyńska	87	dom	3/4 ćw. XIX		
132	Odolanów	Krotoszyńska	88	dom	4 ćw. XIX		
133	Odolanów	Krotoszyńska	90	dom	3/4 ćw. XIX		
134	Odolanów	Krotoszyńska	93	dom	ok. 1920		
135	Odolanów	Krotoszyńska	95	dom	poł. XIX		
136	Odolanów	Krotoszyńska	96	dom	I. 30. XX		
137	Odolanów	Krotoszyńska	97	dom	I. 20. XX		
138	Odolanów	Krotoszyńska	100	dom	I. 10. XX		
139	Odolanów	Krotoszyńska	101	dom	I. 20. XX		
140	Odolanów	Krotoszyńska	106	dom	I. 20. XX		
141	Odolanów	Krotoszyńska	109	dom	pocz. XX		
142	Odolanów	Krotoszyńska	117	dom	pocz. XX		
143	Odolanów	Krotoszyńska	120	dom	ok. 1900		

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
144	Odolanów	Krotoszyńska	122	dom	ok. 1906		
145	Odolanów	Krotoszyńska	139	młyn parowy	1921		
146	Odolanów	1 Maja	2–4	dom	pocz. XX		Stary adres: oddzielnie ul. 1 Maja 2 i 1 Maja 4.
147	Odolanów	1 Maja	3	dom	k. XIX		
148	Odolanów	1 Maja	6	dom	po 1900		
149	Odolanów	L. Namysł	3	dom	1927		
150	Odolanów	Ostrowska	3	dom	pocz. XX		
151	Odolanów	Ostrowska	4	dom	4 ćw. XIX		
152	Odolanów	Ostrowska	5	dom	4 ćw. XIX		
153	Odolanów	Ostrowska	6	dom	4 ćw. XIX		
154	Odolanów	Ostrowska	9	dom	pocz. XX		
155	Odolanów	Ostrowska	10	dom	pocz. XX		
156	Odolanów	Ostrowska	12	dom	pocz. XX		
157	Odolanów	Ostrowska	18	dom	4 ćw. XIX		
158	Odolanów	Ostrowska	19	dom	4 ćw. XIX		
159	Odolanów	Ostrowska	20	dom	3/4 ćw. XIX		
160	Odolanów	Ostrowska	23	dom	l. 20. XX		
161	Odolanów	Ostrowska	34	dom	l. 30. XX		
162	Odolanów	Poznańska	1	dom	pocz. XX		
163	Odolanów	Poznańska	6	dom	1 ćw. XIX		
164	Odolanów	Poznańska	9	dom	3 ćw. XIX		
165	Odolanów	Poznańska	11	dom	3 ćw. XIX		
166	Odolanów	Poznańska	12	dom	pocz. XX		
167	Odolanów	Poznańska	16	dom	4 ćw. XIX		
168	Odolanów	Poznańska	18	dom	pocz. XX		
169	Odolanów	Poznańska	19	dom	l. 10. XX		
170	Odolanów	Poznańska	20	dom	1909		
171	Odolanów	Poznańska	21	dom	4 ćw. XIX		
172	Odolanów	Poznańska	23	dom	4 ćw. XIX		
173	Odolanów	Poznańska	26	dom	1 ćw. XIX		
174	Odolanów	Poznańska	27	dom	4 ćw. XIX		
175	Odolanów	Poznańska	28	dom	l. 30. XX		
176	Odolanów	Poznańska	30	dom	pocz. XX		
177	Odolanów	Poznańska	31	dom	pocz. XX		
178	Odolanów	Poznańska	35	dom	l. 20. XX		
179	Odolanów	Raszkowska	5	dom	l. 20. XX		
180	Odolanów	Raszkowska	9	dom	l. 20. XX		
181	Odolanów	Raszkowska	10	dom	l. 20. XX		
182	Odolanów	Raszkowska	13	dom	l. 20. XX		
183	Odolanów	Raszkowska	37	dom	l. 20. XX		
184	Odolanów	Rynek	3	dom	4 ćw. XIX		
185	Odolanów	Rynek	4	dom	4 ćw. XIX		
186	Odolanów	Rynek	5	dom	4 ćw. XIX		
187	Odolanów	Rynek	6	dom	4 ćw. XIX		
188	Odolanów	Rynek	7	dom	4 ćw. XIX		
189	Odolanów	Rynek	8	dom	4 ćw. XIX		

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
190	Odolanów	Rynek	12	dom	poł. XIX		
191	Odolanów	Rynek	13	dom	poł. XIX		
192	Odolanów	Rynek	15	dom	3/4 ćw. XIX		
193	Odolanów	Rynek	16	dom	poł. XIX		
194	Odolanów	Rynek	17	dom	poł. XIX		
195	Odolanów	Rynek	18	dom	po poł. XIX		
196	Odolanów	Rynek	19	dom	k. XIX		
197	Odolanów	Rynek	20	dom	poł. XIX		
198	Odolanów	Rynek	21	dom	poł. XIX		
199	Odolanów	Rynek	23	dom	4 ćw. XIX		
200	Odolanów	Strzelecka	1	dom	ok. 1930		
201	Odolanów	Strzelecka	12	dom	pocz. XX		
202	Odolanów	Strzelecka	14	dom	I. 20. XX		
203	Odolanów	Strzelecka	16	dom	I. 20. XX		
204	Odolanów	Strzelecka	20	dom	I. 20. XX		
205	Odolanów	Strzelecka	22	dom	I. 20. XX		
206	Odolanów	Strzelecka	23	dom	3/4 ćw. XIX		
207	Odolanów	Strzelecka	42	dom	4 ćw. XIX		
208	Odolanów	Strzelecka	44	dom	4 ćw. XIX		
209	Odolanów	Zamkowa	1	areszt [ob. dom]	ok. 1900		
210	Odolanów	Zamkowa	5	dom	k. XIX / pocz. XX		
211	Odolanów	Zamkowa	6	dom	poł. XIX		
212	Odolanów	Zamkowa	7	dom	ok. 1920		
213	Odolanów	Zamkowa	11	dom	ok. 1900		
214	Baby	Baby	4	zespół budowlany: folwarczny	poł. XIX – kon. XIX		
215	Baby	Baby	4	zespół dworski – dwór	przeb. I. 20. XX		
216	Baby	Baby	4	zespół dworski – gorzelnia	4 ćw. XIX		
217	Baby	Baby	4	zespół dworski – budynek inwentarski	XIX		
218	Baby	Baby	4	zespół dworski – chlew I	4 ćw. XIX		
219	Baby	Baby	4	zespół dworski – chlew II	4 ćw. XIX		
220	Baby	Baby	21	zespół dworski – ośmiorak	k. XIX		
221	Baby	Baby	22	zespół dworski – ośmiorak	k. XIX		
222	Garki	Szkołna	7	stacja kolejowa	I. 20. XX		Stary adres: brak nr.
223	Garki	Kościelna	1	dom – Prywatne Muzeum Etnograficzne	ok. 1896		Stary adres: Garki 16
224	Garki	Sportowa	2	Dom	1 ćw. XX		Stary adres: Garki 119
225	Garki	Naftowa	34	dom	1 ćw. XX		Stary adres: Garki 132
226	Glińnica	Nowa Ostrowska Polna	33 15 1	zespół budowlany: folwarczny	2 poł. XIX		
227	Glińnica	Polna	1	zespół dworski – dom parcelanta	k. XIX		Stary adres: ul. Nowa 17
228	Glińnica	Nowa	17	dom leśniczego	3 ćw. XIX		
229	Glińnica	Nowa	33	zespół dworski – dom rządcy	1 ćw. XX		Stary adres: ul. Nowa 31
230	Glińnica	Odolanowska	34	Dom Ludowy	I. 30. XX		
231	Glińnica	Ostrowska	6	dom	1861		
232	Glińnica	Ostrowska	15	zespół dworski – obora / owczarnia	k. XIX		

Lp.	miejsowość	ulica	Nr	obiekt	datowanie	nr rej. zab.	uwagi
233	Gorzyce Małe	Gorzyce Małe	43	szkoła	4 ćw. XIX		
234	Huta	Huta	94	zespół budowlany: folwarczny	poł. XIX – ok. 1910		
235	Huta	Huta	94	zespół dworski – dworek dzierżawcy	1881		
236	Huta	Huta	94	zespół dworski – park krajobrazowy	4 ćw. XIX		
237	Huta	Huta	94	zespół dworski – spichlerz	k. XIX		
238	Kaczory	Raszkowska	1	dom	1868		
239	Kaczory	Raszkowska	22	dom	1 ćw. XX		
240	Kaczory	Raszkowska	24	dom	1 ćw. XX		
241	Nabyszyce	Nabyszyce	63	dom	1 ćw. XX		
242	Raczyce	Krótką Odolanowska	2–6 38–42	zespół budowlany: folwarczny	XIX		
243	Raczyce	Krótką	4	zespół folwarczny – czworak	1 ćw. XX		
244	Raczyce	Krótką	6	zespół folwarczny – czworak	1 ćw. XX		
245	Raczyce	Leśna	11	dom	4 ćw. XIX		
246	Raczyce	Odolanowska	48	dom	4 ćw. XIX		
247	Raczyce	Odolanowska	50	dom	4 ćw. XIX		
248	Raczyce	Odolanowska	56	dom	I. 80. XIX		
249	Raczyce	Odolanowska	82	dom – dawna szkoła	4 ćw. XIX		
250	Świeca I	Świeca	27	dom	ok. 1860 (1920)		
251	Świeca I	Świeca	66	dom	1920		
252	Świeca II	Szkolna	3	dawna szkoła	I. 30. XX		
253	Świeca II	Szkolna	5	szkoła	I. 30. XX		
254	Świeca II	Szkolna	6	Leśniczówka Mościska - dom nadleśniczego	1 ćw. XX		
255	Świeca II	Środkowa	1	dom	1 ćw. XX		
256	Tarchały Małe	Tarchały Małe	42	dom	1896		
257	Tarchały Wielkie	Raszkowska	2–4	zespół budowlany: folwarczny	poł. XIX – ok. 1910		
258	Tarchały Wielkie	Ostrowska	7	dom	k. XIX		
259	Tarchały Wielkie	Raszkowska		zespół dworski – spichlerz	k. XIX		
260	Tarchały Wielkie	Raszkowska		zespół dworski – park krajobrazowy	poł. XIX		
261	Tarchały Wielkie	Raszkowska		zespół dworski – dwór	poł. XIX		
262	Tarchały Wielkie	Szkolna	25	dom	k. XIX		
263	Tarchały Wielkie	Szkolna	67	dom	1 ćw. XIX		
264	Tarchały Wielkie	Szkolna	68	dom	4 ćw. XIX		
265	Uciechów	Długa	2	dom	4 ćw. XIX		
266	Uciechów	Kościelna	1	zespół budowlany: folwarczny	poł. XIX – ok. 1900		
267	Uciechów	Kościelna	1	zespół dworski – park krajobrazowy	pocz. XX		
268	Uciechów	Kościelna	1	obora (I)	po 1900 r.		
269	Uciechów	Wrocławska	25	dom [d. szkoła]	1 ćw. XX		
270	Wierzbo	Kościelna	23	plebania	1 ćw. XX		

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla Gminy i Miasta Odolanów są przede wszystkim obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków, uznane w ten sposób za zabytki o najwyższych wartościach historycznych, artystycznych i naukowych – układ urbanistyczny Odolanowa oraz obiekty sakralne lub dawne obiekty sakralne znajdujące się na terenie Odolanowa: kościoły pw. św. Marcina i pw. św. Barbary, dawny kościół ewangelicki oraz dawna synagoga.

Mają one istotne znaczenie dla krajobrazu kulturowego gminy stanowiąc główne dominanty krajobrazowe, czytelne w panoramie miejscowości.

Kolejną ważną grupą obiektów zabytkowych, z jednej strony determinującą rozwój przestrzenny układów ruralistycznych, zaś z drugiej stanowiącą istotny komponent krajobrazu kulturowego są zespoły dworsko-parkowe wraz z założeniami zabudowy folwarcznej oraz założeniami parkowymi. Na terenie Gminy i Miasta Odolanów takie zachowały się – w Babach, Tarchalach Wielkich (tu pałac nieużytkowany, w złym stanie).

Kolejną, bardzo istotną, choć często marginalizowaną grupą zabytków, mającą podstawowy wpływ na kształt przestrzenny i krajobrazowy miejscowości na terenie gminy jest zabudowa mieszkalna, mieszkalno-gospodarcza i gospodarcza (dwie ostatnie kategorie są szczególnie istotne dla terenów wiejskich). Do tej grupy należą przede wszystkim dwa charakterystyczne typy domów w Odolanowie:

- dwu-, trzykondygnacyjne kamienice usytuowane wokół rynku, przy pl. Kościuszki i głównych ulicach wychodzących z rynku: Kaliskiej, Krotoszyńskiej i Bartosza,

- parterowe domy, usytuowane kalenicowo w ciągach pierzei ulic – szczególnie ul. Krotoszyńskiej, Kaliskiej, Poznańskiej, Ostrowskiej i Dąbrówki;

a także typowa zabudowa wiejska – murowane z cegły, parterowe domy mieszkalne, kryte dachówką ceramiczną.

W sferze zainteresowania samorządu Gminy i Miasta Odolanów znajdują – się w szczególności – obiekty zabytkowe będące własnością komunalną. Są to przede wszystkim obiekty użyteczności publicznej oraz dwa budynki mieszkalne, będące przejętymi przez gminę dawnymi budynkami stacji kolejowych:

1. Odolanów, pl. Kościuszki 4a – kościół poewangelicki wraz z wyposażeniem i wystrojem wewnętrznym d. zboru,
2. Odolanów, pl. Kościuszki 4 – pastorówka (ob. przedszkole),
3. Odolanów, Rynek 1 – ratusz,
4. Odolanów, pl. Kościuszki – oficyna ratusza,
5. Odolanów, Rynek 11 – d. szkoła (ob. siedziba UGiM Odolanów),
6. Odolanów, Bartosza 7 – Odolanowski Dom Kultury,
7. Odolanów, Dworcowa 2 – dworzec kolejowy (ob. dom),
8. Odolanów, Krotoszyńska 121 – Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły,
9. Odolanów, 1-go Maja 8 – remiza OSP,
10. Garki, ul. Szkolna 7 – stacja kolejowa,
11. Glińnica, ul. Odolanowska 34 – Dom Ludowy,
12. Gorzyce Małe 43 – szkoła podstawowa.

Niewielką liczebnie kategorią zabytków – ważną zwłaszcza ze względów krajobrazowych – są obiekty przemysłowe i inżynierskie. Zaliczyć tu należy wieżę ciśnieni i dawny młyn parowy w Odolanowie, gorzelnię w folwarku w Babach.

Kolejną kategorią zabytków nieruchomych istotnych dla zachowania krajobrazu kulturowego Gminy i Miasta Odolanów są dawne cmentarze ewangelickie, stanowiące często jedyny ślad po dawnych społecznościach zamieszkujących wieś na terenie gminy. Oba dawne cmentarze znajdują się w Odolanowie – usytuowane na dawnych obrzeżach miasta.

Do zabytków ważnych dla krajobrazu kulturowego Gminy i Miasta Odolanów należy zaliczyć także zabytki archeologiczne o własnej formie terenowej. Są to: grodzisko wczesnośredniowieczne w Nabyszycach – położone w podmokłej dolinie Kurocha na południowy zachód od wsi (obecnie słabo czytelne i zagrożone zniszczeniem w wyniku działalności rolniczej) oraz zespół kurhanów kultury przedłużyckiej datowanych na II epoki brązu położonych w lesie na zachód od Glińnicy.

Bardzo istotną kategorią zabytków dla krajobrazu kulturowego gminy są znajdujące się w kilku wsiach XIX-wieczne, drewniane krzyże autorstwa Pawła Brylińskiego.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.

Analiza szans i zagrożeń

Podstawowe założenia analizy SWOT zostały opracowane w latach 50. i 60. XX wieku przez naukowców i konsultantów biznesowych pracujących w Harvard Business School. W latach 1960–1970 w Stanford Research Institute przeprowadzono badania na zlecenie największych amerykańskich przedsiębiorstw, których celem było wskazanie sposobów poprawy procesów planowania strategicznego i unikania błędów w planowaniu. Efektem tych badań było opracowanie 4 grup czynników decydujących o efektach działań planistycznych:

- czynników dobrych (satisfakcjonujących) w teraźniejszości (*Satisfactory*),
- czynników dobrych (pozytywnych) w przyszłości – szans (*Opportunity*),
- czynników złych w teraźniejszości – błędów (*Fault*),
- czynników złych w przyszłości – zagrożeń (*Threat*).

Pierwotny skrót **SOFT** został następnie zmieniony na **SWOT** – słowo „błąd” (*fault*) zostało w nim zamienione na „słabość” (*weakness*), a „satisfakcjonujący” na „mocną stronę” (*strength*).

Analiza SWOT pozwala na uporządkowanie informacji oraz zdiagnozowanie wybranej sfery (w tym przypadku – polityki publicznej jaką jest ochrona i opieka nad zabytkami) działalności wspólnoty samorządowej. Stanowi istotne wsparcie przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • znaczna liczba obiektów zabytkowych, w tym pojedyncze obiekty o znaczeniu regionalnym • wysoka jakość krajobrazu przyrodniczego i kulturowego gminy • zrewitalizowana przestrzeń Rynku i budynku Ratusza w Odolanowie • duży potencjał dla rozwoju funkcji turystycznych w oparciu o wartości dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczny stan techniczny sporej liczby budynków mieszkalnych (brak bieżących remontów i prac konserwatorskich) • trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami dla prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych • niska świadomość społeczna lokalnych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego • zbyt mała wiedza turystów o walorach turystycznych i kulturowych miasta • niedostateczna promocja walorów kulturowych i krajobrazowych gminy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój funkcji turystycznych i krajoznawczych w oparciu o obiekty zabytkowe i walory krajobrazowe • popularyzacja wiedzy o walorach kulturowych miasta wśród społeczności lokalnej i potencjalnych turystów • rozwój i wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych • aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych – krajowych i funduszy Unii Europejskiej na przedsięwzięcia związane z zabytkami • wzrost zaangażowania lokalnej społeczności w opiekę nad zabytkami 	<ul style="list-style-type: none"> • „peryferyjne” położenie gminy w stosunku do dużych ośrodków miejskich Wielkopolski • brak funduszy na właściwe utrzymanie i konserwację zabytków • pogarszanie stanu zachowania obiektów zabytkowych w przypadku braku bieżących prac remontowych i konserwatorskich • rozwój form zabudowy dysharmonizujący z krajobrazem kulturowym gminy

<ul style="list-style-type: none"> wspieranie aktywności organizacji pozarządowych działających na rzecz dziedzictwa kulturowego podejmowanie działań na rzecz włączenia dziedzictwa kulturowego w budowanie tożsamości społeczności lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> zastępowanie starej zabudowy lub uzupełnianie jej nowymi obiektami o obcych dla regionu formach architektonicznych brak społecznego zrozumienia i szacunku dla walorów środowiska kulturowego
---	--

7. Założenia programowe

Realizacja *Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* będzie się odbywać w oparciu o trzy priorytety (i zawarte w nich kierunki działań i działania):

- I. **Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów;**
- II. **Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Gminy i Miasta Odolanów dla rozwoju turystyki;**
- III. **Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Gminy i Miasta Odolanów.**

Przyjęty sposób realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów, w czteroletniej (2023–2026) perspektywie, ma doprowadzić do:

- wdrożenia konsekwentnej polityki samorządu w sferze ochrony i opieki nad zabytkami, w tym w szczególności w sferze polityki przestrzennej i w odniesieniu do urbanistycznego rozwoju gminy,
- wdrożenia norm prawnych oraz dobrych praktyk w sferze ochrony krajobrazu kulturowego gminy,
- racjonalnego wykorzystania środków finansowych pochodzących z budżetu gminy do prowadzenia lub wspierania prac konserwatorskich przy zabytkach oraz wypracowania polityki pozyskiwania środków (na realizację zadań konserwatorskich i rewitalizacyjnych) na rzecz miasta oraz w ramach partnerstw z innymi podmiotami,
- włączenie lokalnej społeczności w działania na rzecz opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym gminy i wspieranie aktywności w tej sferze organizacji społecznych,
- wspieranie działań edukacyjnych, promujących dziedzictwo materialne i niematerialne gminy, stworzenie mechanizmów wspierania w tej sferze aktywności instytucji kultury oraz organizacji społecznych.

7.1. Priorytety, kierunki i działania Programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026

Priorytet I. Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów			
Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami			
Działanie	Charakterystyka	Przewidywane źródła finansowania	Przewidywany termin realizacji
Działanie 1. Przyjęcie przez Radę Gminy <i>Programu Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata</i>	Rada Gminy i Miasta Odolanów przyjmie – na mocy uchwały – <i>Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów</i> . Jest to dokument o charakterze strategicznym, w którym określone zostały kierunki	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	2023–2026

2023–2026 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	polityki publicznej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami do realizacji przez władze samorządowe Gminy.		
Działanie 2. Sporządzenie Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy i Miasta Odolanów.	Na każdej gminie cięży obowiązek opracowania – zgodnie z treścią art. 88 ust. 2 u.o.z. oraz treścią § 4 ust. 2 <i>Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytku na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych</i> ⁵³ – Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego oraz sytuacji kryzysowych. Plan – zgodnie z treścią § 3 ust. 2 winien być sporządzony odpowiednio do przewidywanych i realnych zagrożeń (np. pożar, powódź, ulewa, wichura, katastrofa budowlana, atak terrorystyczny, konflikt zbrojny), zaś zgodnie z treścią § 3 ust. 2 powinien zawierać, w szczególności: 1) informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania; 2) wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i zarządzania ochroną; 3) wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Podjęcie tego działania jest szczególnie istotne w obecnych uwarunkowaniach geopolitycznych.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	2023–2024
Działanie 3. Zmiana Uchwały nr XVI/118/16 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się na terenie Gminy i Miasta Odolanów	Gmina i Miasto Odolanów udziela dotacji celowych przeznaczonych na prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych na podstawie <i>Uchwały nr XVI/118/16 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się na terenie Gminy i Miasta Odolanów.</i> W związku z nowelizacją u.o.z. w 2017 r., wprowadzającą przepis umożliwiający jednostkom samorządu lokalnego udzielanie dotacji na prace konserwatorskie także przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków – niezbędna jest zmiana obowiązującej uchwały Nr XVI/118/16 uwzględniająca obowiązujące przepisy u.o.z.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	2023–2024
Kierunek działania 2. Ochrona krajobrazu kulturowego gminy			
Działanie 1. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Gminy i Miasta Odolanów na dofinansowywanie	Zgodnie ze zmienioną (Kierunek działania 1, działanie 3) przez Radę Gminy uchwałą w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy i Miasta Odolanów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	zadanie stałe

⁵³ Dz.U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153.

prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	położonych na terenie Gminy i Miasta Odolanów, w budżetach na kolejne lata zapewniane będą odpowiednie środki na udzielanie dofinansowań do prac konserwatorskich realizowanych na terenie Gminy i Miasta Odolanów przez właścicieli obiektów zabytkowych.		
Działanie 2. Kompleksowa weryfikacja zasobów zabytkowych na terenie Gminy i Miasta Odolanów na potrzeby Gminnej Ewidencji Zabytków.	Gminna Ewidencja Zabytków została ustanowiona Zarządzeniem Nr 49/2018 Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów z dnia 5 kwietnia 2018 r. Gminna ewidencja zabytków powinna podlegać okresowej (w cyklu dwuletnim) weryfikacji. W miarę poszerzania stanu wiedzy o obiektach zabytkowych z obszaru Gminy i Miasta Odolanów do gminnej ewidencji zabytków powinny być włączane nowe zabytki. Jednocześnie okresowa ocena stanu zachowania zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków powinna skutkować wyłączeniem z GEZ (za zgodą Wielkopolskiego WKZ) tych zabytków, które albo uległy nieodwracalnej degradacji albo przekształceniom.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów środki zewnętrzne	2024–2026
Działanie 3. Opracowanie <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów.</i>	Dla wdrożenia ujednoczonych zasad ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów zasadnym jest sporządzenie opracowania pn.: <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów.</i> W tym dokumencie – w sposób wyczerpujący – zostanie scharakteryzowany rozwój układów przestrzennych miejscowości na terenie gminy; stan zachowania historycznych kompozycji przestrzenno-architektonicznych, jak również zostaną zanalizowane struktury przestrzenno-krajobrazowe miasta i wsi na terenie gminy. W <i>Studium</i> znajdują się także wytyczne do ochrony zachowanych elementów historycznego zagospodarowania terenów gminy i miasta posiadających wartości zabytkowe; przedstawiona zostaną szczegółowe propozycje kompleksowej ochrony konserwatorskiej dla miejscowości Gminy i Miasta Odolanów, w tym: spójny system stref ochrony konserwatorskiej, pozwalających na oznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obszarów posiadających szczególne walory historyczne i kulturowe oraz określenie zakresu ochrony oraz warunków zagospodarowania terenu, wynikających z potrzeb ochrony środowiska kulturowego. <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów</i> będzie stanowił – znacznie poszerzoną w stosunku do <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego</i> – podstawę do prowadzenia przez władze gminy polityki publicznej jaką jest ochrona zabytków.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów; środki pomocowe	2024–2026

	Zapisy <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów</i> będą stanowić bazę dla innych dokumentów strategicznych, w których podejmowana będzie problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego, np. w programach rewitalizacji.		
Priorytet II. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Gminy i Miasta Odolanów dla rozwoju turystyki			
Kierunek działania 1. Wykorzystanie wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego do kreowania projektów turystyki kulturowej			
Działanie	Charakterystyka	Przewidywane źródła finansowania	Przewidywany termin realizacji
Działanie 1. Analiza możliwości utworzenia szlaków turystycznych pieszo-rowerowych łączących walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe.	<p>Ważnym potencjałem dla rozwoju ruchu turystycznego na obszarze Gminy i Miasta Odolanów jest jej środowisko przyrodnicze i krajobraz przyrodniczo-kulturowy. Nie są one jednak wykorzystane w sposób efektywny.</p> <p>Dla rozpoznania możliwości utworzenia szlaków turystycznych łączących walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe należy przeprowadzić odpowiednią analizę i opracować dokumentację, w ramach której zaprojektowane zostaną oznakowania tras turystycznych, miejsca przystankowe (mała architektura), formy informacji przestrzennej, materiały promocyjne i informacyjne.</p>	<p>środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów,</p> <p>środki pomocowe UE</p>	2024–2025
Działanie 2. Organizacja w terenie wyznaczonych tras turystycznych.	<p>W oparciu o dokumentację opracowaną zgodnie z kierunkiem działania 2.1., powinien zostać opracowany harmonogram i preliminarz kosztów dla wskazanych działań.</p> <p>W kolejnym etapie niezbędne będzie określenie możliwych źródeł pozyskania środków finansowych na realizację (przede wszystkim środki pomocowe) i zrealizowanie prac terenowych – oznakowania tras, wykonania małej architektury, działań informacyjnych i promocyjnych.</p>	<p>środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów,</p> <p>środki pomocowe UE</p>	2024–2026
Działanie 3. Opracowanie Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego na terenie Gminy i Miasta Odolanów	<p>Paweł Bryliński był jednym z najbardziej znanych XIX-wiecznych wielkopolskich rzeźbiarzy ludowych. Pozostawił po sobie kilkadziesiąt krzyży i słupów z grupami rzeźbiarskimi. Część z nich znajduje się jeszcze in situ, część – w postaci grup rzeźb – znajduje się w muzeach lub kościołach.</p> <p>Na terenie Gminy i Miasta Odolanów znajduje się 5 krzyży Brylińskiego oraz dwa zespoły rzeźb – w kościołach pw. św. Marcina i pw. św. Barbary.</p> <p>Dzieła Pawła Brylińskiego są o wartości regionalnej – dlatego należy podjąć działania (w I etapie ograniczając je do terenu gminy, w II jako lider grupy zainteresowanych gmin) zmierzające do:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● sporządzenia opracowania pn. <i>Szlak rzeźb Pawła Brylińskiego</i>, 	<p>środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów,</p> <p>środki pomocowe UE</p>	2024–2026

	<ul style="list-style-type: none"> • opracowania terenowego szlaku wraz z ujedynoliconą formą informacyjną, • opracowanie przewodnika po <i>Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego</i>, • przeprowadzenie kampanii promocyjno-reklamowej <i>Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego</i>. 		
Priorytet III. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Gminy i Miasta Odolanów			
Kierunek działania 1. Działania edukacyjne i promocyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów			
Działanie	Charakterystyka	Przewidywane źródła finansowania	Przewidywany termin realizacji
Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.	<p>Podjęcie działań na rzecz tworzenia i realizowania programów edukacyjnych i szkoleniowych kierowanych do właścicieli obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków) obejmujących różnorodnie aspekty opieki nad zabytkami – konserwacji zabytku, zarządzania zabytkiem, finansowania konserwacji i eksploatacji zabytku.</p> <p>W szkoleniach należy wykorzystać istniejące materiały – dostępne na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa, takie jak np.: <i>Dziedzictwo obok Mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach</i>⁵⁴, <i>Piękne, polskie, drewniane – film</i>⁵⁵, a także podjąć działania (we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków) nad opracowaniem poradnika dla właścicieli obiektów zabytkowych.</p>	<p>środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów, środki pomocowe UE</p>	działanie stałe
Działanie 2. Program wsparcia dla zawodów unikalnych i ginących – ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów	<p>Wiele z dawnych zawodów jest zawodami zanikającymi / ginącymi. Dla zachowania i kultywowania niematerialnego dziedzictwa miejskiego niezmiernie ważne jest utrzymanie dawnych zawodów, które w wielu miejscach zaczynają przeżywać swoisty renesans (ze względu na ekologiczne podejście do życia codziennego i modę na naprawianie a nie wyrzucanie / zastępowanie nowym produktem).</p> <p>Konieczne jest opracowanie i prowadzenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kampanii informacyjno-promocyjnej dla zainteresowanych prowadzeniem działalności w ramach branży chronionej, zanikającej lub preferowanej, • działań szkoleniowych i edukacyjnych (warsztaty dawnych zawodów) – w tym przy wykorzystaniu 	<p>środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów</p>	działanie stałe / cykliczne

⁵⁴ <http://samorzad.nid.pl/publikacje/dziedzictwo-obok-mnie-poradnik-zarzadzania-dziedzictwem-w-gminach/>

⁵⁵ <http://samorzad.nid.pl/publikacje/piekne-polskie-drewniane-film/>

	środków MKiDN w ramach programu <i>Kultura ludowa i tradycyjna</i> – „starzy” mistrzowie przekazują swoją wiedzę młodym adeptom.		
Działanie 3. Organizacja corocznego konkursu Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów na najlepiej zadbane zabytki na terenie gminy	Na terenie Gminy i Miasta Odolanów znajduje się około 300 obiektów zabytkowych objętych wpisem do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Są one poddawane różnym pracom remontowym i konserwatorskim. Ze względu na trudny dostęp do funduszy zewnętrznych najczęściej realizowane są one ze środków własnych właścicieli obiektów. Niezbędne jest więc podjęcie działań dla szerokiego promowania najlepiej realizowanych prac konserwatorskich. Jednym z nich będzie organizacja corocznego konkursu Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów na najlepiej przeprowadzone prace konserwatorskie / najlepiej zadbane obiekty zabytkowe na terenie gminy z trzema głównymi nagrodami pieniężnymi, a także pamiątkowymi plakietami umieszczanymi na elewacjach nagrodzonych obiektów.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	działanie stałe / cykliczne
Działanie 4. Inicjowanie i organizowanie wydarzeń związanych z propagowaniem i promocją idei ochrony dziedzictwa kulturowego	Podjęmowanie i wspieranie inicjatyw – realizowanych przez gminną instytucję kultury, organizacje pozarządowe i instytucje kościelne – na rzecz corocznej organizacji wydarzeń propagujących i promujących idee ochrony dziedzictwa kulturowego jako przejaw dbałości o tożsamość kulturową miejsca i tożsamość społeczną. Takimi wydarzeniami powinny być – w szczególności – wydarzenia o zasięgu międzynarodowym, takie jak: Europejskie Dni Dziedzictwa (wrzesień) i Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków (kwiecień). Organizacja tych wydarzeń, ich szeroka promocja i szeroki udział społeczności będzie jednym z ważnych projektów edukacyjnych na rzecz ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego realizowanych na obszarze gminy.	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	działanie stałe
Działanie 5. Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.	Wspieranie działań – podejmowanych przez gminną instytucję kultury we współpracy ze szkołami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kościelnymi – na rzecz tworzenia, propagowania i realizowania projektów edukacyjnych dotyczących lokalnego dziedzictwa kulturowego, jego przejawów, wartości i znaczenia dla rozwoju i tożsamości społeczności lokalnych: • realizacja w przedszkolach i szkołach programów związanych z ochroną lokalnego dziedzictwa kulturowego (organizowanie i wspieranie zajęć);	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów, środki pomocowe, sponsoring, środki prywatne	działanie stałe

	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja i wspieranie konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, szczególnie realizowanych w przestrzeniach publicznych; • organizacja pikników rodzinnych i innych form aktywności rodzinnej w ramach wydarzeń związanych z lokalną historią, ważnymi postaciami Gminy i Miasta Odolanów; • organizacja i pomoc przy realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym. <p>W projektach można wykorzystywać materiały dostępne na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa, np. <i>Projektuj z dziećmi. Edukacja kulturowa w praktyce</i>⁵⁶.</p>		
Kierunek działania 2. Promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów			
Działanie 1. Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze konserwacji obiektów zabytkowych	Podjęmowanie działań szkoleniowych i promocyjnych (w tym np. publikacja materiałów informacyjnych) prezentujących przykłady właściwych działań konserwatorskich realizowanych w obiektach zabytkowych (wskazanie sposobów prawidłowego prowadzenie prac remontowych w zabytkach, stosowanie właściwych materiałów itp.).	środki budżetu Gminy i Miasta Odolanów	2023–2026
Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego „Zabytek chroniony prawem”.	Starosta Powiatu Ostrowskiego, na podstawie przepisu art. 12 ust. 1 u.o.z. może umieścić znaki informacyjne „Zabytek chroniony prawem” na obiektach wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości ⁵⁷ . Gmina i Miasto Odolanów wystąpi z wnioskiem do Starosty Powiatu Ostrowskiego u oznakowanie – zgodnie z obowiązującymi przepisami - znaków informacyjne „Zabytek chroniony prawem” na wszystkich zabytkach indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków oraz na granicach obszarów wpisanych do rejestru zabytków.	—	2024–2025

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji założeń programowych, określonych w rozdziale VII, przyjmuje się następujące instrumentarium:

- **instrumenty prawne** – realizowane jako kompetencje władz samorządowych wywodzące się z przepisów ustawowych, m.in.: podejmowanie uchwał w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie uchwał w sprawie ochrony krajobrazu kulturowego, podejmowanie uchwał w sprawie

⁵⁶ <http://samorząd.nid.pl/publikacje/projektuj-z-dziecmi-edukacja-kulturowa-w-praktyce/>

⁵⁷ Wzór znaku został określony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków – Dz.U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259.

dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków, działania na rzecz ustanawiania na terenie gminy społecznych opiekunów zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych w zakresie związanym z ochroną zabytków, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;

- **instrumenty finansowe** – finansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków) będących własnością gminy, udzielanie dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków nie stanowiących własności gminy (instytucje kościelne, właściciele prywatni, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe), aktywne pozyskiwanie środków z innych źródeł na realizację prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy oraz wspieranie innych właścicieli w pozyskiwaniu środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich przy innych niż gminne obiektach zabytkowych;
- **instrumenty koordynacji** – konsekwentna realizacja projektów, programów i zadań dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnych dokumentach strategicznych i dokumentach planistycznych; ustanowienie ścisłej współpracy w tym zakresie z lokalnymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, właścicielami obiektów zabytkowych, instytucjami kościelnymi, a także innymi jednostkami samorządowymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego;
- **instrumenty społeczne** – wdrożenie stałego systemu konsultacji społecznych projektów i dokumentów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego; realizacja badań opinii społecznych (np. ankietowych) odnośnie planowanych działań i projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, ale także wykorzystaniem go do np. rozwoju turystyki kulturowej; inspirowanie i koordynowanie działań edukacyjne i szkoleniowych dla właścicieli obiektów zabytkowych; rozwijanie współpracy z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie wszelkich działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- **instrumenty kontrolne** – wprowadzenie systemu monitorowania stanu realizacji zapisów dotyczących dziedzictwa kulturowego w strategicznych dokumentach gminnych; wprowadzenie systemu monitorowania stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy; wprowadzenie zasady okresowej aktualizacji gminnej ewidencji zabytków wraz z oceną stanu zachowania obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków; sporządzenie raportu z realizacji *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026*.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z treścią art. 87 ust. 1 odpowiedzialnym za sporządzenie *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* jest Burmistrz Odolanowa. Także do Jego obowiązków należy sporządzanie co dwa lata – na podstawie art. 87 ust. 5 – sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami i przedłożenie go do akceptacji Radzie Gminy i Miasta. Sporządzenie sprawozdania pozwoli na ocenę skuteczności realizacji zapisów *Programu*, realizacji wskaźników *Programu*, a także umożliwi sformułowanie i wprowadzenie do *Programu* niezbędnych korekt, zmian lub uzupełnień.

Dla właściwej oceny jakości realizacji *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* zastosowane zostaną następujące wskaźniki:

Priorytet I. Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów	
Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
Działanie	Wskaźnik / Opis wskaźnika

Działanie 1. Przyjęcie przez Radę Gminy Programu Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji	<ul style="list-style-type: none"> przyjęcie uchwałą RG Programu Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026, przedłożenie na przełomie 2024/2025 r. przez Burmistrza Odolanowa sprawozdania z realizacji Programu
Działanie 2. Sporządzenie Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy i Miasta Odolanów	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje Gminnym planem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
Działanie 3. Zmiana Uchwały nr XVI/118/16 Rady Gminy i Miasta Odolanów z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się na terenie Gminy i Miasta Odolanów	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje aktualną <i>Uchwałą w sprawie: zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków</i>
Kierunek działania 2. Ochrona krajobrazu kulturowego gminy	
Działanie 1. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Gminy i Miasta Odolanów na dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	<ul style="list-style-type: none"> wysokość środków przeznaczanych corocznie na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, liczba obiektów objętych dotacjami
Działanie 2. Kompleksowa weryfikacja zasobów zabytkowych na terenie Gminy i Miasta Odolanów na potrzeby Gminnej Ewidencji Zabytków.	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje zweryfikowaną, aktualną GEZ, liczba obiektów ujętych w GEZ
Działanie 3. Opracowanie <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów.</i>	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje opracowaniem pn. <i>Studium ochrony wartości kulturowych Gminy i Miasta Odolanów</i>
Priorytet II. Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Gminy i Miasta Odolanów dla rozwoju turystyki	
Kierunek działania 1. Wykorzystanie wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego do kreowania projektów turystyki kulturowej	
Działanie	Wskaźnik / Opis wskaźnika
Działanie 1. Analiza możliwości utworzenia szlaków turystycznych pieszo-rowerowych łączących walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje analizą możliwości utworzenia szlaków turystycznych oraz dokumentacją projektową dotyczącą szczegółowych elementów szlaków
Działanie 2. Organizacja w terenie wyznaczonych tras turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> na terenie gminy zorganizowane zostały nowe przyrodniczo-kulturowe szlaki turystyczne wraz z niezbędną infrastrukturą, liczba materiałów informacyjnych i promocyjnych (w tym elektronicznych), liczba turystów korzystających z nowych szlaków.
Działanie 3. Opracowanie <i>Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego</i> na terenie Gminy i Miasta Odolanów	<ul style="list-style-type: none"> gmina dysponuje opracowaniem pn.: <i>Szlak rzeźb Pawła Brylińskiego,</i> opracowany został w terenie (na obszarze Gminy i Miasta Odolanów) <i>Szlak rzeźb Pawła Brylińskiego</i> wraz z ujednoliconymi tablicami informacyjnymi i kierunkowymi,

	<ul style="list-style-type: none"> • gmina dysponuje opracowanym przewodnikiem po <i>Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego</i>, • liczba odwiedzin i wejść na strony internetowe gminy i gminne portale społecznościowe informujące o <i>Szlaku rzeźb Pawła Brylińskiego</i>.
Priorytet III. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Gminy i Miasta Odolanów	
Kierunek działania 1. Działania edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów	
Działanie	Wskaźnik / Opis wskaźnika
Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.	Wdrożone są stałe szkolenia (cykliczne lub organizowane w zależności od potrzeb) kierowane do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
Działanie 2. Program wsparcia dla zawodów unikalnych i ginących – ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy i Miasta Odolanów.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba warsztatów szkoleniowych, • liczba osób objętych programem
Działanie 3. Organizacja corocznego konkursu Burmistrza Gminy i Miasta Odolanów na najlepiej zadbane zabytki na terenie Gminy i Miasta.	Począwszy od 2022 r. corocznie realizowany jest konkurs, w ramach którego wręczone są trzy nagrody finansowe.
Działanie 4. Inicjowanie i organizowanie wydarzeń związanych z propagowaniem i promocją idei ochrony dziedzictwa kulturowego.	Corocznie organizowane są obchody Europejskich Dni Dziedzictwa i Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków – podmiot odpowiedzialny: Odolanowski Dom Kultury.
Działanie 5. Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.	Realizowane są projekty edukacyjne przez gminną instytucję kultury we współpracy ze szkołami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami kościelnymi.
Kierunek działania 2. Działania promujące materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe Gminy i Miasta Odolanów	
Działanie 1. Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze konserwacji obiektów zabytkowych.	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań szkoleniowych i promocyjnych, • liczba opublikowanych materiałów informacyjnych
Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego zgodnego z wzorem stanowiącym załącznik do Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r.	Zgodnie z przepisami, wszystkie obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków na terenie Gminy i Miasta Odolanów są oznaczone znakiem informacyjnym „Zabytek chroniony prawem”.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Bezpośrednim źródłem finansowania zadań zapisanych w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* jest budżet Gminy i Miasta Odolanów. Jednak znaczna część zadań zapisanych w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Odolanów na lata 2023–2026* może być finansowana z innych źródeł – np. poprzez pozyskiwanie dotacji ze środków publicznych, będących w dyspozycji m.in.:

- **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** w ramach Programów Ministra⁵⁸ takich jak:
 - ✓ *Ochrona zabytków*, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne;
 - ✓ *Edukacja kulturalna* – strategicznym celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym;
 - ✓ *Infrastruktura domów kultury* – strategicznym celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury; katalog możliwych działań obejmuje prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych;
 - ✓ *Kultura ludowa i tradycyjna* – strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczynić się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego. Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych;
 - ✓ *Groby i cmentarze wojenne w kraju* – strategicznym celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem. Celem programu jest otoczenie grobów i cmentarzy wojennych w kraju opieką polegającą na: prowadzeniu robót budowlanych, prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich; zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie; prowadzeniu badań archeologicznych i prac poszukiwawczych; prowadzeniu prac związanych z urządzeniem grobu/kwatery/cmentarza wojennego; dokumentowaniu i prowadzeniu badań naukowych; popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy;
 - ✓ *Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju* – celem programu jest wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski; wspierane są także działania mające na celu upowszechnianie wiedzy na temat miejsc, faktów i postaci związanych z walką i męczeństwem; w sposób szczególny dotyczy to miejsc noszących ślady masowych zbrodni reżimów totalitarnych;
 - ✓ *Promesa dla Kultury* – strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich; katalog działań realizujących cele programu, obejmuje

⁵⁸ Szczegółowe informacje – <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2023>

zarówno działania inwestycyjne, jak i tzw. projekty „miękkie”, realizujące najistotniejsze dla rozwoju kultury cele artystyczne i edukacyjne;

- ✓ inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, np. program „Kultura cyfrowa”;
- **Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – dotacje udzielane są na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (rozdz. 7). Szczegółowe zasady ubiegania się o dotację regulują przepisy rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków⁵⁹ oraz zasad opisanych na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu⁶⁰;
- **Funduszu Kościelnego** zarządzanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – o wsparcie finansowe na prowadzenie prac konserwatorskich lub budowlanych przy zabytkowych obiektach sakralnych mogą ubiegać się jednostki kościelne⁶¹;
- **Marszałka Województwa Wielkopolskiego** – w ramach programów pomocowych – w tym w szczególności RPO Województwa Wielkopolskiego na lata 2021–2027⁶². Na stronach: www.funduszeuropejskie.gov.pl⁶³ i www.interreg-central.eu⁶⁴ znaleźć można aktualne informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów;
- **Narodowego Instytutu Dziedzictwa** – w ramach programów NID, np. *Wspólnie dla Dziedzictwa*⁶⁵, adresowanego do organizacji pozarządowych, którego celem tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń.

11. Realizacja i finansowanie przez Gminę i Miasto Odolanów zadań z zakresu ochrony zabytków

Zadania z zakresu ochrony zabytków jakie mogą być realizowane przez samorząd gminny mają swoje źródło w przepisach wielu aktów prawnych wymienionych w cz. 3 niniejszego dokumentu, w szczególności ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i ustawy o samorządzie gminnym, gdzie jako jedno z zadań własnych gminy uznano: [...] sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7, ust. 1, pkt 9).

Jedną z form realizacji zadań gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest udzielanie dofinansowań na realizowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych. Podstawą tego działania jest przepis art. 81 ust. 1 u.o.z. W związku z nim Rada Gminy i Miasta Odolanów w dniu 31 marca 2016 r. przyjęła *Uchwałę nr XVI/118/16 Rady Gminy i Miasta Odolanów w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się na terenie Gminy i Miasta Odolanów*.

Zestawienie dofinansowań udzielanych z budżetu Gminy i Miasta Odolanów przedstawiono poniżej.

⁵⁹ Tekst jednolity – Dz.U. z 2022 r. poz. 1388.

⁶⁰ <http://poznan.wuoz.gov.pl/dotacje/dotacje-2023>

⁶¹ Szczegółowe informacje – <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-kościelny>

⁶² <https://wrpo.wielkopolskie.pl/>

⁶³ Szczegółowe informacje – <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>

⁶⁴ Szczegółowe informacje – <https://www.europasrodkowa.gov.pl/>

⁶⁵ Szczegółowe informacje – <https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

Rok	Obiekt	Kwota
2016	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Marcina w Odolanowie	100 000,00
2017	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Marcina w Odolanowie	100 000,00
2018	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Marcina w Odolanowie	100 000,00

Gmina i Miasto Odolanów realizowała także projekt o charakterze rewitalizacyjnym i konserwatorskim, współfinansowany ze środków pomocowych:

Przebudowa kościoła poewangelickiego w Odolanowie na salę wielofunkcyjną wraz z zagospodarowaniem terenu – projekt obejmował rewitalizację kościoła poewangelickiego wpisanego do rejestru zabytków poprzez zmianę jego sposobu użytkowania z religijnego na obiekt o charakterze kulturalnym oraz rewitalizację terenu zieleni miejskiej otaczającej dawny kościół.

Wartość projektu – 3 419 878,99 zł

Dofinansowanie z UE – 1 865 562,89 zł.